

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 1029

6. SIJEČNJA 2023. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

Hrvatska ušla u Schengen i uvela euro

Europa bez granica

SADRŽAJ

8

Položaj i prava nacionalnih manjina
u Srbiji i Hrvatskoj (VII.)

Institucionalni okvir u Hrvatskoj

10

Konferencija Centra za
regionalizam »Legalitet i legitimitet
u provođenju manjinskih politika«

Manjinska samouprava ili lijepi ukras bez ovlasti

13

Stanka Čoban, predsjednica
UG-a *Tragovi Šokaca* i dobitnica
nagrade *Heroina naslijeđa*
Nagrada koja obvezuje

20

Osnovano Udruženje poljoprivred-
nih proizvođača Subotice

Želimo biti ravnopravni pregovarači

30

Drugi susret *betlemaša* u Surčinu
**Ponosni čuvari
starog običaja**

34

Oproštaj od pape Benedikta XVI.

Duhovnom ocu moje duše

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika), Brani-
mir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov,
Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav
Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)
Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić
Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)
Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)
KOMERCIJALISTICA:
Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju

Europa (nije) za sve

Naslov ovog uvodnika posudila sam iz naziva nekadašnjeg projekta nekadašnje Vlade Srbije »Europa za sve«, čiji je cilj bio da u posjet Europskoj uniji odvede pojedince iz lokalnih sredina koji su se istaknuli svojim radom, kako bi prvi puta vidjeli kako izgleda ta famozna Europska unija i valjda onda svoje pozitivne dojmove širili u svojim sredinama. Od tog projekta prošlo je više od desetljeća, a mi smo tu gdje smo i bili 2010. godine kada su izabrani kandidati prvi put kročili na tlo Europske unije. I dalje smo zarobljeni na kosovskom pitanju, pa kao da nam to nije bilo dovoljno, na vrat nam se nakačilo migrantsko, pa rusko pitanje, prijetnja uvođenjem viza... I dok se mi trudimo te nakačene omče oko vrata koliko-toliko olabaviti, uhvatiti malo zraka, drugi dišu punim plućima.

Naš zapadni susjed (Hrvatska) ulazak u Novu 2023. godinu uz koncerte na trgovima, veselja po hotelima i restoranima proslavio je dizanjem graničnih rampi na prijelazima prema ostalim članicama Europske unije. I tako se otvorio prostor od više od 400 milijuna stanovnika u kome će sada bez graničnih barijera cirkulirati ljudi i roba. A mi? Mi smo ostali s druge strane granice Schengena, pa i još malo udaljeniji, jer će državljanima Srbije od konca ove godine za ulazak u zonu Schengena trebati odobrenje (i plus sedam eura).

Sivilo početka godine ipak je »razbila« jedna vijest. Najava da će Srbija poraditi na otopljavanju odnosa s Hrvatskom. Uz pomoć lidera srpske manjine u Hrvatskoj i hrvatske manjine u Srbiji **Milorada Pupovca** i **Tomislava Žigmanova**. U Zagrebu bi danas, uz ministra za ljudska i manjinska prava Žigmanova, trebao biti ministar vanjskih poslova **Ivica Dačić**, a s hrvatske strane premijer **Andrej Plenković** i nekoliko ministara hrvatske Vlade. Svi okupljeni na tradicionalnom božićnom prijemu Srpskog narodnog vijeća. No, pitanje je hoće li se odmaći od tog protokolarnog susreta, hoće li se razgovarati, rečeno jezikom diplomacije, na marginama ovog događaja, hoće li biti suglasja oko toga što su otvorena pitanja i kako ih rješavati?

No, godina je tek počela.

Z. V.

Čestitka DSHV-a za Schengen i euro

Povodom ulaska Hrvatske u Schengenski prostor i uvođenja eura kao valute Demokratski savez Hrvata u Vojvodini čestitao je putem Twittera postignut uspjeh Vladi Republike Hrvatske i premijeru **Andreju Plenkoviću**.

»Hrvati ovdje, na čelu s Demokratskim savezom Hrvata u Vojvodini, raduju se najnovijim uspjesima Republike Hrvatske – ulasku u Schengenski prostor te uvođenju eura kao valute!«, navodi se u *tweetu*.

Iz godine inflacije u godinu inflacije

Srbija je 2022. završila s inflacijom od 15,1 posto, a u novu, 2023. godinu ušla s očekivanjem da će je završiti s rastom cijena od osam posto.

Optimisti bi rekli da nam slijedi smirivanje situacije i, ako se pokaže da su projekcije Narodne banke Srbije točne, bili bi formalno u pravu. Ali, realisti će ukazati da te iste projekcije nose drukčije upozorenje: čak i da se ovo smirivanje u drugom dijelu godine ostvari, građane i gospodarstvo u Srbiji tijekom 2023. čeka gotovo ista prosječna inflacija kao tijekom protekle 2022. Osnovni sce-

narij NBS zapravo predviđa čak i višu prosječnu inflaciju u 2023. nego u 2022. – čak 12,5 posto u odnosu na 11,9 posto.

Opasnost koja nam predstoji, međutim, nije u tome da se ove projekcije ostvare, nego još gore, da se ne ostvare. Naime, inflacija je tijekom 2022. iz mjeseca u mjesec probijala svaku projekciju koju je Narodna banka Srbije prethodno objavljivala. Treba reći da NBS nije jedina koja je pravila ovakve omaške, jer su praktično sve centralne banke u svijetu redovito podcjenjivale inflaciju u svojim zemljama. Dužina trajanja rata u Ukrajini, efekt sankcija – ponajviše energetske šok, nov val kovida u Kini i loša poljoprivredna godina udruženo su djelovali pritiskujući cijene naviše.

Inflacija od 12,5 posto za većinu građana Srbije će značiti novi jak udar na životni standard. Naime, hrana i energenti koji disproporcionalno pogađaju siromašnije građane, i prošle, a i ove godine će poskupjeti znatno više od razine opće inflacije.

Tako je u studenome 2022. međugodišnji rast cijena hrane u Srbiji bio čak 22,5 posto, a energenata 18,6 posto, dok je ukupna inflacija bila »samo« 15,1 posto. Za 2023. se predviđa sličan tempo rasta cijena hrane. Kada se zna da hrana čini oko trećine izdataka prosječnih građana Srbije, a da kod najsiromašnijih čini čak polovicu svih troškova, jasno je koliko će ovaj dvogodišnji niz snažne prehrambene inflacije utjecati na njihov život.

Priredeno s www.danas.rs

Lijepa naša Europo: Hrvati u Srbiji

U okviru dokumentarne serije *Lijepa naša Europo*, nastale u produkciji Hrvatske radiotelevizije, snimljena je i epizoda o političkom, kulturnom i vjerskom životu hr-

vatske nacionalne manjine u Srbiji. Ta epizoda bit će emitirana u ponedjeljak, 9. siječnja, u 18:20 sati na HRT2 te istoga dana u 20:31 na HRT4. Serija *Lijepa naša Europo* bavi se hrvatskim manjinama u Europi, a snimljena je u produkciji HRT-ova programa za Hrvate izvan RH te u suradnji s Vladinim Savjetom za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Na prijedlog Vučića »odleživanje« odnosa s Hrvatskom

Dačić i Žigmanov u Zagrebu

Posljednji dan 2022. godine srbijanski šef diplomacije **Ivica Dačić** najavio je »odleživanje« odnosa s Hrvatskom na prijedlog predsjednika **Aleksandra Vučića**. U poboljšanju odnosa očekuje se ključna uloga čelnika DSHV-a i ministra za ljudska i manjinska prava u Vladi Srbije **Tomislava Žigmanova**, te predsjednika Srpskog narodnog vijeća i zastupnika SDSS-a u Saboru **Milorada Pupovca**.

Kao prvi događaj u poboljšanju odnosa trebao bi biti odlazak dva srbijanska ministra, Dačića i Žigmanova u Zagreb na prijem Srpskog narodnog vijeća povodom pravoslavnog Božića, 6. siječnja (danas). Na prijemu se očekuju najviši hrvatski dužnosnici – visoka delegacija Hrvatske Vlade na čelu s premijerom **Andrejom Plenkovićem** uz više ministrica i ministara kao i patrijarh Srpske Pravoslavne Crkve Porfirije.

Prijem s dužnosnicima

»Predsjednik Vučić tražio je da napravimo konekcije sa Žigmanovim i Pupovcem, da malo odledimo odnose s Hrvatskom«, rekao je 31. prosinca Dačić gostujući u programu TV *Pink*. Dačić je rekao kako će Srbija s Hrvatskom tražiti bolje odnose u budućnosti »bez ikakvog uvjerenja da ćemo sad jedni drugima promijeniti svijest i mišljenje«.

U povodu Dačićeve izjave Žigmanov je ocijenio kako postoji »realna potreba da se obnovi službena komunikacija između institucija dviju susjednih država, a ne da se ona svodi, u političko-državnom smislu, na suradnju institucija dvije manjinske zajednice«.

Najavu dolaska srbijanskog ministra vanjskih poslova Ivica Dačića na tradicionalni Božićni prijam SNV-a u Zagrebu Žigmanov vidi kao posljedicu »uspješno obavljenog posla«.

»Tako se sve na pozitivni način razriješilo, a meni je posebno drago da sam kao politički predstavnik hrvatske zajednice, koji je prvi puta postao ministar u Vladi Srbije, mogao tako čemu pridonijeti«, kaže Žigmanov.

»Istina je da je predsjednik Srbije Aleksandar Vučić na jednoj sjednici Vlade dao meni u zadaću da stupim u komunikaciju s predsjednikom SDSS-a Miloradom Pupovcem kako bi se vidjelo može li se glede toga nešto učiniti«, rekao je Žigmanov.

Manjine spajaju

Ukoliko se najavljeni posjet ministara Zagrebu realizira, Žigmanov najavljuje kako će nakon više od dvije godine doći do bilateralnog susreta, makar na marginama, na ministarskoj razini. Navodi kako su susretu pridonijeli politički predstavnici nacionalnih manjina, Pupovac i on, te ocjenjuje to kao dobro iz više razloga.

»Najprije govori o političkoj relevantnosti političkih prava nacionalnih manjina kada je riječ o unutarnjopolitičkim konstelacijama. Drugo, da unutar političke klase nacionalnih manjina – Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i Samostalne demokratske srpske stranke, postoji svijest o važnosti prevladavanja narušenih odnosa između dviju država i spremnost da se glede toga neposredno angažira. I treće, ali ne i najmanje važno, ulogu koju smo kolega Pupovac i ja preuzeli i uspješno priveli kraju dokaz je pozitivnog vrednovanja, kako našega zalaganja za dobro naroda kojeg predstavljamo tako i naše međusobne suradnje koja je ljetos okrunjena *Deklaracijom o suradnji Hrvata u Srbiji i Srba u Hrvatskoj*.«

Priredila J. D. B.

Grlić Radman: Moraju se ispuniti određena očekivanja

Nakon što je srbijanski šef diplomacije **Ivica Dačić** poslao poruku o »odleživanju« odnosa s Hrvatskom, hrvatski ministar vanjskih i europskih poslova **Gordan Grlić Radman** izjavio je kako su Hrvatskoj važni dobrosusjedski odnosi sa Srbijom, ali da moraju biti ispunjena određena očekivanja.

Hrvatski ministar rekao je kako oni nikada nisu bili protiv želje da se nešto učini.

»Dapače, slali smo poruku i Srbija nije trebala kucati na otvorena vrata. Naravno da su nam dobrosusjedski odnosi u interesu, ali moraju se ispuniti i određena očekivanja. Još uvijek imamo naslijeđe Domovinskog rata, velikosrpske agresije s kojom se Srbija mora suočiti, više od 1.830 nestalih osoba, odštete logoraša...«, naveo je Grlić Radman na Televiziji N 1.

Europa bez granica

S početkom 2023. Hrvatska je postala novom članicom schengenske zone, najvećeg područja slobodnog kretanja roba i ljudi u svijetu, u kojoj se nalaze sve članice Europske unije, osim Bugarske i Rumunjske, Cipra i Irske, te još četiri države koje nisu članice EU: Švicarska, Island, Lihtenštajn i Norveška

S prvim minutama 2023. godine Hrvatska je službeno postala jedna od 27 europskih zemalja u schengenskoj zoni, koja je s 420 milijuna ljudi najveći svjetski prostor slobodnog kretanja među državama. Ukinute su granične kontrole na kopnenim i pomorskim graničnim prijelazima prema članicama EU-a, a 26. ožujka ukinut će se i one u zračnim lukama. Završetkom 2022. godine u povijest je otišla kuna, jer je ulaskom u 2023. godinu Hrvatska postala 20. članica europodručja, a euro postaje službena novčana jedinica i zakonsko sredstvo plaćanja u Hrvatskoj.

Ulazak u schengenski prostor ozvaničen je simboličnim skidanjem ploče na graničnom prijelazu Bregana, podizanjem rampe i zelenim svjetlom slobodnog prolaska na mjestu nekadašnje granične kontrole koja je 1. siječnja 2023. godine otišla u povijest. Ukinuta su 73 granična prijelaza na kopnu i 12 prijelaza na moru. Njihovim ukidanjem Hrvatska je, kao 23. članica EU-a u Schengenu, zadužena za čuvanje 1.300 kilometara vanjske granice Europske unije. Schengenom su obuhvaćeni i Island, Švicarska, Lihtenštajn i Norveška koji nisu članice EU-a.

macije o putovanjima i odobravanje putovanja), koji se na razini Europske unije provode iz sigurnosnih razloga, upravo zato da se ne moraju obavljati granične kontrole.

Sustav ulaska-izlaska (entry-exit, EES) znači uzimanje biometrijskih podataka i povezivanje sa schengenskim kalkulatorom. U praksi to znači da će osoba od 18 do 70 godina, jednom »provučena« kroz taj sustav biti praćena tako da ne boravi više od 90 dana, odnosno 180 dana koliko joj vrijedi schengenska viza.

Slobodno kretanje ljudi i robe

Ukidanje granica s prostorom na kojem živi više od 400 milijuna ljudi olakšat će kretanje ljudi i roba. Građani zemalja koji se nalaze u tom prostoru mogu živjeti, studirati, raditi i provoditi vrijeme bilo gdje u Europskoj uniji. Zahvaljujući ovom sistemu mnogo je lakše kretati se i putovati, kako turistima tako i poslovnim ljudima.

Oni kojima Schengen može donijeti slobodnije kretanje su državljani trećih zemalja koji će htjeti ući u Hrvatsku. Oni će i dalje prolaziti kontrole na granicama, a postoji mogućnost da te kontrole budu i nešto strože nego što su bile do sada.

Hrvatska uvodi dva sustava granične kontrole EES (ulaz-izlaz, entry-exit) i ETIAS (Europski sustav za infor-

Rumunjska i Bugarska na čekanju

Ulazak u Schengen Rumunjska i Bugarska čekaju od 2011. godine. Ipak, ove dvije članice Europske unije nisu u paketu s Hrvatskom dobile zeleno svjetlo za Schengen. Razlog je migrantska kriza. Europska komisija je potvrdila da su obje zemlje ispunile uvjete za prijem u Schengen. Međutim, ova preporuka nije naišla na podršku država članica koje donose konačnu odluku.

Putem sustava ETIAS osobe koje nisu državljani zemalja članica EU-a ne moraju tražiti vizu za ulazak u Schengenski prostor, jer će se prema novim pravilima morati registrirati prije puta i dobiti odobrenje. Naknada za prijavu iznositi će sedam eura za sve podnositelje zahtjeva koji su stariji od 18, a mlađi od 70 godina. Popunjena prijava važiti će tri godine, a prema sadašnjim najavama bit će obvezna od studenog ove godine. Prijava će se morati podnijeti i platiti 96 sati prije prvog putovanja u schengensku zonu.

Onlajn formulari za prijavu podnositi će se na službenoj ETIAS internetskoj stranici ili mobilnoj aplikaciji, koje će biti pokrenute kad sistem za to postane operativan.

Što se tiče zračnog prijevoza, promjene će nastupiti malo kasnije, 26. ožujka.

Brojni letovi i terminali moraju se prilagoditi tome da će neki međunarodni letovi sada postati domaći, a potrebno je prilagoditi i sustav kontrole putnika. Očekuje se da će smanjenje kontrole za stanovnike iz schengenskog područja smanjiti i gužve. Sporiji će biti ulazak putnika iz zemalja koje nisu članice Schengena, a za njih će se kontrole i postrožiti.

»Hrvatskim ulaskom u schengenski prostor jača i sigurnosna komponenta te raste i odgovornost Hrvatske koja će čuvati više od 1.300 kilometara granice EU-a. Ovime je Hrvatska ostvarila gotovo sve svoje strateške ciljeve, jer je ulaskom u 2023. ušla i u eurozonu te joj je preostalo još članstvo u Organizaciji za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) gdje je Hrvatska također na dobrom putu«, istaknuo je ministar vanjskih i europskih poslova **Gordan Grlić Radman** u novogodišnjoj noći na graničnom prijelazu Goričan.

Euro umjesto kune

S prvim danom Nove godine Hrvatska je postala 20. članica europodručja, monetarne unije članica Europske unije (EU), čime joj primarna valuta i jedino zakonsko sredstvo plaćanja postao euro, druga najvažnija svjetska valuta. Prethodno proširenje eurozone dogodilo se 2015. godine, kada je članica postala Litva.

Od 1. siječnja 2023. započelo je razdoblje dvojnog optjecaja, koje će trajati 14 dana, odnosno do 14. siječnja 2023. Tijekom tog razdoblja prilikom gotovinskih transakcija istodobno će se, uz euro, moći koristiti i gotov novac kune kao zakonsko sredstvo plaćanja.

»Ponosan sam što smo u manje od deset godina nakon što smo ušli u Europsku uniju ostvarili još jedan strateški cilj te od danas Hrvatska postaje i članica europodručja! Ovo je veliki uspjeh Hrvatske u procesu na kojem smo svi zajedno dugo, predano i ustrajno radili. Euro, druga najvažnija valuta na svijetu i čvrst temelj stabilnosti u ovim turbulentnim vremenima, postaje naša valuta. I hrvatski građani i poduzetnici imat će konkretne, izravne i trajne koristi od ulaska Hrvatske u europodručje jer se dodatno ekonomski i društveno integriramo s najrazvijenijim krugom zemalja u svijetu, osiguravajući tako snažniji okvir za daljnji gospodarski razvoj Hrvatske«, kazao je ministar financija **Marko Primorac**.

Dvojno iskazivanje cijena koje je Hrvatska započela 5. rujna bit će nastavljeno do kraja ove godine. To je ključni mehanizam zaštite potrošača u procesu zamjene hrvatske kune eurom. Jedna od najznačajnijih ekonomskih koristi uvođenja eura je uklanjanje valutnog rizika, relativno niže kamatne stope, kao i niži transakcijski troškovi, budući da više neće biti konverzije kuna u eure, pri čemu Hrvatska narodna banka procjenjuje da će godišnja ušteda u tom segmentu iznositi oko 1,2 milijarde kuna.

HNB je s 1. siječnjom postala dio eurosustava, monetarne vlasti europodručja, koji se sastoji od Europske središnje banke (ESB) i nacionalnih središnjih banaka država članica čija je valuta euro, a guverner HNB-a postaje član Upravnog vijeća ESB-a.

Svaka zemlja koja je uvela euro kao službenu valutu imala je mogućnost na jednoj strani kovanica imati jedan simbol. Hrvatska je odabrala šahovnicu, kartu Hrvatske, kunu, Nikolu Teslu i glagoljicu. Šahovnica je podloga, a karta na dva eura, kuna na kovanici od jednog eura, na 50, 20 i 10 centi Nikola Tesla i na 5, 2 i 1 centu glagoljica kojom je ispisano HR.

Priredila: Z. V.

Položaj i prava nacionalnih manjina u Srbiji i Hrvatskoj (VII.)

Institucionalni okvir u Hrvatskoj

Institucionalni okvir za zaštitu prava i sloboda pripadnika nacionalnih manjina čine institucije čiji je djelokrug rada (sukladno Ustavu i zakonima) važan za pitanja zaštite i praćenja provedbe njihovih prava

Uz odgovarajući zakonski okvir koji se odnosi na zaštitu manjina važan je i institucionalni okvir, odnosno institucije koje provode ili bi trebale provoditi i oživotvoriti manjinske zakone i politike. Osim toga, neophodno je i odgovarajuće financiranje kako institucija tako i različitih programa iz područja kulturne autonomije i naravno politička volja za osmišljavanje i provedbu manjinske politike.

Institucionalni okvir za zaštitu prava i sloboda pripadnika nacionalnih manjina čine institucije čiji je djelokrug rada (sukladno Ustavu i zakonima) važan za pitanja zaštite i praćenja provedbe njihovih prava. U Hrvatskoj su to na državnoj (nacionalnoj) razini Hrvatski sabor i njegova radna tijela, Pučki pravobranitelj, Ustavni sud, Vlada, Savjet za nacionalne manjine, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina i Ministarstvo uprave. Na lokalnoj i regionalnoj razini to su predstavnička tijela i njihova radna tijela te Vijeća i predstavnici nacionalnih manjina.

Nacionalna razina

Hrvatski sabor, uz druge, donosi i zakone kojima se ostvaruje zaštita prava i sloboda pripadnika nacionalnih manjina. Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina kao radno tijelo Hrvatskog sabora utvrđuje i prati provedbu politika, pravnih propisa i mjera koje se odnose na zaštitu prava pripadnika nacionalnih manjina u Hrvatskoj, što uključuje provedbu potvrđenih međunarodnih akata o zaštiti ljudskih prava, načelna pitanja, prijedloge i mišljenja u vezi s ostvarivanjem odredbi Ustava Hrvatske o ljudskim pravima i temeljnim slobodama, ostvarivanje i zaštitu ljudskih prava i sloboda, ostvarivanje prava nacionalnih manjina utvrđenih Ustavom Hrvatske i zakonima te predlaganje mjera za ostvarivanje tih prava, pravni i stvarni položaj hrvatskih manjina u susjednim zemljama i predlaganje mjera za očuvanje njihova nacionalnog identiteta, međudržavne ugovore i programe međunarodne kulturne, prosvjetne i druge suradnje kada je to od interesa za pojedine nacionalne manjine, financiranje određenih potreba nacionalnih manjina i druge poslove,

navodi se u *Priručniku o Ustavnom zakonu o pravima nacionalnih manjina*.

Pučki pravobranitelj opunomoćenik je Hrvatskoga sabora za zaštitu i promicanje ljudskih prava i sloboda i središnje tijelo za suzbijanje diskriminacije koje je, uz ostalo, nadležno za provedbu Zakona o suzbijanju diskriminacije kao krovnog zakona za zaštitu ravnopravnosti pripadnika nacionalnih i drugih manjina. Jednom godišnje podnosi izvješće o svom radu Hrvatskom saboru u kojem je posebno poglavlje posvećeno pravima nacionalnih manjina i diskriminaciji temeljem rase, etničke pripadnosti ili boje kože te nacionalnog podrijetla.

Ustavni sud Hrvatske je najvažniji pravni lijek za kršenje Ustavom zajamčenih prava građana. Ustavnom sudu se može podnijeti ustavna tužba radi zaštite pojedinačnih ljudskih prava i temeljnih sloboda koje su zajamčene Ustavom. Ona se podnosi u dva slučaja: protiv pojedinačnog akta tijela državne ili javne vlasti kojim je odlučeno o pravima i obavezama, odnosno o sumnji ili optužbi za kažnjivo djelo, a da su pri tome iscrpljeni svi dostupni prethodni pravni lijekovi, te u slučaju zaštite prava na suđenje u razumnom roku.

Vlada Hrvatske usklađuje rad tijela državne uprave u primjeni Ustavnog zakona i posebnih zakona kojima se uređuju pitanja od značaja za nacionalne manjine. Najmanje jednom godišnje podnosi Hrvatskom saboru izvješće

šće o njihovom provođenju i o utrošku sredstava koja se u državnom proračunu osiguravaju za potrebe nacionalnih manjina. Imenuje članove Savjeta za nacionalne manjine, njegova predsjednika i dva potpredsjednika, daje suglasnost na statut Savjeta i osniva njegove stručne službe. Provođa nadzor nad primjenom zakona kojima se uređuju prava i slobode nacionalnih manjina od strane tijela državne uprave i poduzima mjere za zakonito postupanje tih tijela ako to zatraži Savjet za nacionalne manjine. Ako ocijeni osnovanim, podnosi prijedlog za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti općih akata jedinica lokalne i regionalne samouprave s Ustavom i zakonom pred Ustavnim sudom, koji joj je zajedno s odlukom o obustavi prosljedilo ministarstvo nadležno za opću upravu. Sukladno Zakonu o sustavu državne uprave, nadzire i provedbu zastupljenosti pripadnika nacionalnih manjina u tijelima državne uprave.

Savjet za nacionalne manjine autonomno je tijelo osnovano temeljem Ustavnog zakona. Osnovan je s ciljem što učinkovitijeg sudjelovanja nacionalnih manjina u javnom životu Hrvatske, posebice u domeni razmatranja i predlaganja, uređivanja i rješavanja pitanja u svezi s ostvarivanjem i zaštitom njihovih prava i sloboda. Savjet je krovno tijelo nacionalnih manjina koji povezuje institucije i interese nacionalnih manjina na državnoj razini. To je tijelo koje se bavi cjelovitom manjinskom problematikom u okviru

zakona koji se tiču nacionalnih manjina. Podnosi polugodišnje izvješće o svom radu Odboru za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Hrvatskoga sabora.

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina je stručna služba Vlade Hrvatske. Vlada putem ovog Ureda neposredno provodi politiku s područja prava nacionalnih manjina. Ured je, između ostalog, odgovoran za sastavljanje Izvješća o provedbi Ustavnog zakona i o utrošku sredstava osiguranih u Državnom proračunu za potrebe nacionalnih manjina te nositelj izrade Izvješća o provedbi Okvirne konvencije o zaštiti nacionalnih manjina.

Ministarstvo uprave u okviru svog djelokruga obavlja nadzor nad provedbom najvećeg dijela Ustavnog zakona, sukladno tome prikuplja najviše podataka koji se ugrađuju u godišnje izvješće o provođenju Ustavnog zakona i o utrošku sredstava osiguranih u Državnom proračunu za potrebe nacionalnih manjina koje koordinira i izrađuje Ured.

Ministarstvo uprave nositelj je i izrade Izvješća o primjeni Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima.

Lokalna i regionalna razina

Predstavnička tijela i njihova radna tijela jedinica lokalne i regionalne samouprave imaju obvezu osigurati provođenje zaštite prava i sloboda nacionalnih manjina na način utvrđen Ustavom, Ustavnim zakonom i posebnim zakonima kojima se ta prava i slobode utvrđuju, te urediti njihovo ostvarivanje kroz svoje statute i opće akte. Pritom su u obavezi u pripremu statuta uključiti Vijeća i predstavnike nacionalnih manjina koji djeluju na njihovu području.

U cilju unaprjeđivanja, očuvanja i zaštite položaja nacionalnih manjina u društvu pripadnici nacionalnih manjina, temeljem Ustavnog zakona, biraju članove vijeća nacionalnih manjina i predstavnike nacionalnih manjina. Na taj način sudjeluju u javnom životu i upravljanju lokalnim poslovima. Vijeća imaju pravo predlagati lokalnim i regionalnim tijelima mjere za unaprjeđivanje položaja nacionalne manjine u državi ili na nekom njenom području, uključujući davanje prijedloga općih akata kojima se uređuju pitanja od značaja za nacionalnu manjinu tijelima koja ih donose; isticati kandidate za dužnosti u tijelima državne uprave i tijelima jedinica samouprave; biti obaviješteni o svakom pitanju o kome će raspravljati radna tijela predstavničkog tijela jedinice samouprave, a tiče se položaja nacionalne manjine; davati mišljenja i prijedloge na programe radijskih i televizijskih postaja na lokalnoj i regionalnoj razini namijenjene nacionalnim manjinama ili na programe koji se odnose na manjinska pitanja. Ovlaсти ovih vijeća i predstavnika su konzultativnog karaktera.

Jasminka Dulić

Kroz serijal članaka podastrijet ćemo pojedine aspekte zakonskih rješenja, institucija, društvenih normi i pokazatelja društvenog položaja od značaja za bolje razumijevanje položaja nacionalnih manjina kada su u pitanju Hrvati u Srbiji i Srbi u Hrvatskoj kao pripadnici nacionalne manjine.

Manjinska samouprava ili lijepi ukras bez ovlasti

Na istim vrijednostima i tezama su građena zakonodavstva o manjinama – Hrvatska je po tom austrougarskom mentalitetu to najviše poštovala, Crna Gora je po onom našem balkansko-mediteranskom malo previše obećala pa ne može sve ispuniti, a Srbija je naravno trgovala«, rekao je Dušan Janjić

»Legalitet i legitimitet u provođenju manjinskih politika« bila je tema konferencije koju je organizirao Centar za regionalizam, uz podršku Fondacije *Hanns Seidel* krajem prosinca u Novom Sadu.

Na konferenciji se govorilo o tri teme. Prvo i krovno pitanje bilo je koliko je legislativa koja se odnosi na zaštitu prava manjina, ili se ovo pitanje tretira u drugim zakonima, međusobno usuglašena i koliko je poštovana u usvajanju i provođenju manjinskih politika na nivou Srbije, kao i na nižim nivoima vlasti. Druga ravan se odnosila na nacionalna vijeća nacionalnih manjina, čiji je novi sastav izabran na izborima za nacionalna vijeća koji su održani 13. studenog 2022. godine. Kod ove podteme ključno pitanje, koje su postavili organizatori, bilo je jesu li dosadašnjim izmjenama Zakona o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina nacionalna vijeća ostala sredstvo manjinske samouprave ili su postali samo transmisija vlasti. I na koncu, u okviru glavne teme, treća je podtema bila provođenje bilateralnih sporazuma o zaštiti prava nacionalnih manjina koje Srbija ima zaključene s Hrvatskom, Mađarskom, Rumunjskom i Sjevernom Makedonijom, posebno u području političkog predstavljanja kao i ulaganja u razvoj područja u kojima pretežito žive pripadnici određenih manjina.

U radu konferencije sudjelovao je i šef misije Vijeća Europe u Beogradu **Tobias Flesenkemper**, koji je istaknuo važnost izgradnje stabilnih i jakih mehanizama za ostvarivanje prava manjina što osnažuje stupanj legitimnosti u sektoru javnih politika. Sudionicima konferencije je prenio i pozdrave generalne tajnice Vijeća Europe **Marije Pejčinović-Burić**, koja također radi na pitanjima prava manjina.

Legalitet i legitimitet

Nakon uvodnih obraćanja predstavnika Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, upravu, propise i nacionalne manjine – nacionalne zajednice **Viktora Pala** i regional-

nog direktora *Hanns Seidel Stiftung* dr. sc. **Klausa Fizingera** o legalitetu i legitimitetu u provođenju manjinskih politika govorili su **Dušan Janjić** iz Foruma za etničke odnose i **Robert Sepi**, bivši zamjenik pučkog pravobranitelja za prava nacionalnih manjina. Najavljeni sudionik skupa, ministar za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog **Tomislav Žigmanov** nije nazočio skupu zbog drugih obaveza, ali je u ime Ministarstva sudjelovao državni tajnik **Ivan Bošnjak**. Moderatorica skupa je bila **Jelena Perković**.

Dušan Janjić je, govoreći o legalitetu i legitimitetu i manjinskoj politici, rekao kako se suočavamo sa situacijom da je legitimitet zasnovan na promjeni režima jer je čitavo to zakonodavstvo o manjinama pripremano od 1992. paralelno s borbom demokratske oporbe Srbije protiv **Miloševićevog** režima, i što je važno da je pripreman uz sudjelovanje manjina.

»Vrlo malo primjera ima u povijesti da manjine sudjeluju u vidnom otporu vladajućem totalitarnom režimu kakav je bio Miloševićev. Osnovna vrijednost na kojem se zasniva legitimnost postojećeg pravnog okvira je da se vezuju za demokratsko-liberalne vrijednosti, za jednu viziju Srbije kao društva koje priznaje i potiče različitosti ali istodobno stvara uvjete za njihovu integraciju u društvo kao takvo. Ne potiče etničke enklave ni politiku reciprociteta nego suradnje. U pravnom smislu je to jedna kombinacija kolektivnih i individualnih prava i osnovna vrijednost je bila manjinska samouprava. Srbija je i prije nego što je ušla u EU prihvatila i unaprijedila ova prava. Tu se Srbija izdvaja zajedno s Hrvatskom i Crnom Gorom. Na istim vrijednostima i tezama su građena zakonodavstva o manjinama – Hrvatska je po tom austrougarskom mentalitetu to najviše poštovala, Crna Gora je po onom našem balkansko-mediteranskom malo previše obećala pa ne može sve ispuniti, a Srbija je naravno trgovala«, rekao je Janjić.

Istaknuo je da ima još dosta posla na unaprjeđenju prava manjina počevši od promjene Ustava, ozbiljne

revizije zakona i izrade platforme i strategije integracije nacionalnih manjina koju su već pripremili te je pozvao ministra Žigmanova i državnog tajnika Bošnjaka da im razvoj strategije integracije bude prioritet.

Robert Sepi, bivši zamjenik ombudsmana, sada odvjetnik, rekao je kako mi trenutno nemamo manjinsku politiku, a jedan od razloga je što je manjinska politika »čija je klica ili sjeme bio okvirni zakon u jednom trenutku prekinuta davanjem primata temi nacionalno-manjinskih vijeća«.

nih organizacija i usklađivanja s drugim sistemskim zakonima koji reguliraju ova područja.

Eva Vukašinić, koja je također vršila dužnost ombudsmana za prava nacionalnih manjina u ranijem razdoblju, ocijenila je prvi zakon o nacionalnim vijećima boljim jer je pokušao dati »pravu manjinsku samoupravu«, a, kako je rekla, intervencijom Ustavnog suda u velikoj mjeri su sužena ovlaštenja. »Nacionalna vijeća su po novim zakonskim rješenjima postala savjetodavna tijela, lijepi ukrasi, a ne pravi kreatori manjinske politike jer

»Jednostavno je to prekinuto u jednom trenutku kada je donesen i zakon o nacionalnomanjinskim vijećima koji sada pokušava biti supstitut za manjinsku politiku. Dok sam radio kao zamjenik ombudsmana nisu bile rijetke kritike da je pitanje na koji način legitimne zahtjeve pojedinačnih pripadnika nacionalnih zajednica, dakle pojedinačna prava, reprezentira, artikulira i štiti kulturna samouprava, odnosno tijelo kulturne samouprave, i postoji li tu možda neki šum na vezama između legitimnosti i legaliteta u okviru samih nacionalnih zajednica«, rekao je Sepi.

Savjetodavna ili autonomna tijela

János Orosz, zamjenik pokrajinskog zaštitnika građana za prava nacionalnih manjina je podsjetio na povijest osnivanja nacionalnomanjinskih vijeća i donošenja zakona koji su regulirali ovo područje. Već je Zakon o zaštiti prava manjina iz 2002. predvidio osnivanje vijeća s nadležnostima u četiri područja – kulturi, informiranju, službenoj uporabi jezika i obrazovanju, Ustavom iz 2006. godine vijeća su postala i ustavna kategorija, a prvi zakon isključivo o nacionalnim vijećima je donesen 2009. Nakon toga je bilo izmjena i dopuna još dva puta – 2014. godine i 2018. zbog usklađivanja s odlukama Ustavnog suda iz 2014., usklađivanja s preporukama međunarod-

nemaju elemenata da sudjeluju u donošenju odluka već samo daju prijedloge i mišljenja. Pravih ovlasti je ostalo vrlo malo, samo u unutarnjoj organizaciji, a ostalo se ne može nazvati manjinskom samoupravom«, rekla je Vukašinić.

Predsjednik Nacionalnog vijeća Albanaca **Ragmi Mustafa** je rekao kako postojeći zakonski okvir ne osigurava jednakost, slobodu i pravdu i korištenje materinjeg jezika na područjima na kojima žive s drugima. Ocijenio je da se manjinska samouprava u ovakvom okviru ne može ostvarivati jer su nacionalnomanjinska vijeća samo savjetodavna tijela, a nemaju pravo donošenja odluka. Smatra kako se Ustavom i zakonima garantirana manjinska samouprava ne ostvaruju u potpunosti.

Politolog **Ahmedin Škrijelj** je rekao kako se ne može ocijeniti pozitivnim postojeći zakonski okvir jer nisu razvijeni dovoljno jaki mehanizmi koje Ustav na više mjesta proklamira, a to je postizanje suštinske ravnopravnosti nacionalnih manjina i većinskog naroda. On smatra da postoji i problem s Ustavom jer se u Ustavu kaže da pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo na manjinsku samoupravu putem sudjelovanja u odlučivanju i odlučivanja, ali u suštini toga nema jer vijeća imaju pravo regulirati samo rad vijeća samostalno, a od političke volje političkih elita ovise sve druge odluke. Ocijenio je da se

manjinsko pitanje ne može promatrati samo kroz četiri područja (kultura, informiranje, obrazovanje i službena uporaba jezika) budući je ono u Srbiji jako složeno i rekao kako je nakon propalog akcijskog plana za manjine neophodno pristupiti potpunoj reformi svih pravnih akata i politika koji se odnose na nacionalne manjine i da se krene od Ustava.

Bilateralni sporazumi

Državni tajnik u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog Ivan Bošnjak je rekao kako mu je ministar Žigmanov delegirao nastavak poslova vezanih uz ostvarivanje bilateralnih sporazuma te je istaknuo kako je važno koristiti bilateralnu i regionalnu suradnju za unaprjeđenje sveukupne kvalitete života svakog građanina.

Bošnjak je skrenuo pažnju i na obavezu nacionalnih vijeća da o svom radu obavještavaju javnost putem svog internet sajta što najčešće prelazi njihove kapacitete i financijske mogućnosti te je predložio da se »zajednički potrudimo da se hosting i elektroničke adrese i za nacionalna vijeća nacionalnih manjina osiguraju kroz javne resurse«.

Politolog **Darko Baštovanović** je kao predstavnik Hrvatskog nacionalnog vijeća, govoreći o bilateralnim sporazumima, rekao kako je posljednja sjednica mješovitog odbora Hrvatska-Srbija održana u Zagrebu i Pakracu 2019. i da se ne zna kada će biti sljedeća. Istaknuo je da su bilateralni sporazumi jedan dio mehanizama uređivanja prava i položaja nacionalnih manjina, ali da se još uvijek u javnom diskursu čine pomalo misterioznim i mističnim i da ne postoji adekvatna percepcija što su oni zapravo.

»Standardi o zaštiti prava manjina koji postoje, multilateralni i regionalni, koji su okvirne prirode koncipirani su da stvaraju obvezu što države i u kojim područjima moraju uraditi – u obrazovanju, kulturi, službenoj uporabi

jezika itd., ali ne idu dalje od toga. I Okvirna konvencija o zaštiti prava manjina i Europska povelja o manjinskim i regionalnim jezicima samo na jedan deklaratoran način stvaraju obvezu gdje je država dužna skrbiti u određenim područjima koji su od interesa za nacionalne manjine. I logika ovih standarda jeste da se na drugim razinama, bilo unutarnjim zakonodavstvom ili bilateralnim sporazumima adekvatnije urede manjinske politike na jedan konkretniji način i predvide mehanizmi djelovanja na jednoj institucionalnoj razini«, rekao je Baštovanović i istaknuo kako manjinska tematika mora biti podvrgnuta adekvatnom analiziranju i istraživanju jer u promišljanju manjinskih politika i dalje postoje brojne nepoznanice.

Saborski zastupnik Srpske samostalne demokratske stranke **Milorad Pupovac** javio se iz Zagreba i rekao da što se tiče iskustva srpske zajednice u Hrvatskoj ono ima različite aspekte: »od toga da postoje osporavanja ono-

ga što je legitimno ili zakonski ostvareno u manjinskoj politici«, te da se najčešće osporavaju najvidljiviji i najistaknutiji aspekti, a to je zastupljenost u Hrvatskom saboru.

»Zajamčeni mandati su dakle neprestano pod nekom vrstom napada, osporavanja ili opstrukcije kada je posrijedi njihov potpuni legitimitet i legalitet i njihovo očuvanje je pod permanentnim znakom pitanja«. Pupovac je zatim istaknuo osporavanje legalnosti i legitimnosti na uporabu ćirilnog pisma i slobodnog jezičnog izraza i pitanje

obrazovanja i probleme u registraciji manjinskih škola.

On je rekao da su odnosi između Hrvatske i Srbije takvi da ne doprinose da se ovakva pitanja unaprjeđuju i da najznačajnijim smatra u tom kontekstu izbor predsjednika Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini Tomislava Žigmanova za člana Vlade Srbije, te da očekuje i vjeruje da će to pomoći da se položaj Hrvata unaprijedi, učvrsti i relaksira, a da se taj okvir, međudržavni u pravom smislu riječi, ponovo restaurira u skladu s duhom dobrih odnosa i opredijeljenosti za suradnju u stvarima koji su na snazi kao zakoni ili pravni akti i međudržavnih sporazuma i međunarodnih ugovora.

Bošnjak je komentirao kako nije bilo pokušaja da se negiraju privilegije manjinskih stranaka u Srbiji i smatra da je dolazilo do poboljšanja, ali da i dalje treba poboljšavati reprezentativnost jer su to obveze koje proizlaze iz bilateralnih sporazuma.

Konferenciju je zaključio direktor Centra za regionalizam **Aleksandar Popov**.

J. D.

Stanka Čoban, predsjednica UG-a *Tragovi Šokaca* i dobitnica nagrade *Heroina naslijeđa*

Nagrada koja obvezuje

Uvijek sam voljela našu povijest i baštinu, moja »majka« (baka) bila je »živa enciklopedija«, a bila sam njena najvjernija slušateljica. Etno kuću smo uredili tako da kroz nju pokažemo tradiciju i život Hrvata Šokaca na ovim prostorima. Mi u Baču imamo veliko povijesno naslijeđe, od Franjevačkog samostana do tvrđave i mi u stvari svakodnevno hodamo po našoj povijesti

Intervju vodio: Davor Bašić Palković

Kako smo već ranije pisali, prva dobitnica prošle godine utemeljene nagrade *Heroj/Heroina naslijeđa* za osobni doprinos na očuvanju nematerijalnog i materijalnog kulturnog naslijeđa i rezultate postignute izvan institucionalne brige o naslijeđu je **Stanka Čoban** iz *Didine kuće* u Baču.

Ovu nagradu dodjeljuju udruženje *Evropa Nostra* i Delegacija Europske unije u Srbiji.

Čitateljima našeg tjednika Stanka Čoban dobro je poznata kao čuvarica i promotorica tradicijske kulture šo-

kačkih Hrvata u Baču, gdje, djelujući u navedenom području, vodi i udrugu *Tragovi Šokaca*.

U intervjuu za tjednik naša sugovornica govori o spomenutoj nagradi, svojem angažmanu za koji je nagrađena, te radu *Didine kuće* i udruge *Tragovi Šokaca*.

► **Na početku razgovora, kažite nam što Vam znači nagrada *Heroina naslijeđa*? Kako će ona, po Vašem mišljenju, utjecati na daljni rad *Didine kuće*, je li joj dala neku veću vidljivost u javnosti?**

Svaka nagrada i svako priznanje godi. Nisam sama zaslužna za ovo već cijela naša obitelj, pogotovo suprug **Stjepan**, jer mi smo *Didinu kuću* zajednički stvorili i zajedno radimo u njoj. Nagrada znači još više jer je došla od ljudi koji se bave podizanjem svijesti o značaju kulturne baštine. Znači i to što je, kako je rekao veleposlanik Europske unije u Srbiji, nagrada inspirirana našim radom. No, nagrada i obvezuje. Kad su u pitanju reakcije, na dodjeli priznanja u Beogradu bilo je puno medija, bio je iste večeri izvještaj s dodjele nagrade na prvom programu RTS-a. Što se tiče novih posjetitelja, to ćemo tek vidjeti jer je ovo vrijeme godine kada ne radimo, iako je bilo već nekih poziva. Puno nam se ljudi koji su bili na dodjeli nagrade u Beogradu najavilo, pa ćemo vidjeti.

► **Etno kuća *Didina kuća* se spominje u obrazloženju nagrade, pa krenimo od nje. Kako je nastala ova etno kuća i što nudi?**

Didina kuća otvorena je u kolovozu 2009. godine. Naime, naslijedili smo kuću u kojoj su ormari bili puni starih stvari, nošnje... Nisam željela biti prva koja će to, kako mi tu kažemo, »rasprćkat«. A i uvijek sam voljela našu povijest i baštinu, moja »majka« (baka) bila je »živa enciklopedija«, bila sam njena najvjernija slušateljica. Etno kuću smo uredili tako da kroz nju pokažemo tradiciju i život Hrvata Šokaca na ovim prostorima. Stari namještaj smo restaurirali, time sam se i ranije bavila. Kad je u pitanju nošnja, imamo više kompleta, od radnih do svečanih, najstarija nošnja nam je stara preko 130 godina.

Tu su i rekonstruirana oglavlja koja smo radili u okviru manifestacije *Žensko tradicijsko češljanje i izrada oglavlja Hrvatica u regiji* – djevojačke pletenice, mladenački vijenac i brundžuk. Ta oglavlja smo rekonstruirali prema starim fotografijama. Uz to, kuhamo i tradicionalna jela i slastice, a imamo i staru kovačnicu gdje zainteresirani mogu upoznati kovački zanat. U proteklih trinaest godina u *Didinoj kući* imali smo puno školskih ekskurzija, pojedinačne i druge organizirane posjete. To su uglavnom jednodnevni posjeti, goste smo imali iz Srbije i Hrvatske. Inače, *Didina kuća* je neraskidivi dio udruge *Tragovi Šokaca* i sva događanja koje udruga organizira odvijaju se u etno kući. Tu udruga ujedno održava i svoje probe, sastanke i slično.

► **Udruga građana *Tragovi Šokaca* je neznatno mlađa, postoji od 2010. godine. Imate nekoliko manifestacija i programa, pa kažite više o njima?**

Udruga *Tragovi Šokaca* osnovana je 2010. godine s ciljem očuvanja i njegovanja kulture i tradicije Hrvata Šokaca ovog podneblja, ali i bavljenja kulturnih i povijesnih znamenitosti Bača. Naša glavna manifestacija je *Žensko tradicijsko češljanje i izrada oglavlja Hrvatica u regiji*, koja je ove godine održana deseti put. Imamo i seminare tradicijskih instrumenata kroz koje smo obučili tri članice osnovama tradicijskih puhačkih instrumenata. Te seminare drži **Tomislav Livaja** iz Osijeka. Imamo i seminare tradicijskog pjevanja. U udruzi imamo pjevačku skupinu koja uči i pjeva isključivo pjesme koje su tridesetih godina

zapisane u Baču. To su pjesme koje su zapisali **Vinko Žganec** i dr. **Josip Andrić**. Naša pjesma iz Bača *Stado pastiri* bila je izvedena na koncertu *Božić u Ciboni*, a izveo ju je ansambl *Lado*. **Krunoslav Šokac** iz *Lada* je bio ovdje i zapisivao je te naše pjesme i uvrstio tu pjesmu u njihov repertoar. Najnovija nam je manifestacija *Mirisi iz bakinog kuvara* koja okuplja sve nacionalne zajednice u Općini Bač i tu u *Didinoj kući* kuhamo svoja nacionalna jela. Iako držim da su ta jela dosta slična, vojvođanska. Naša udruga je priređivala i književne večeri, obilježavanja obljetnica znamenitih Hrvata u Vojvodini. Znamo da se ljudi najviše vole zabavljati, ali važan nam je taj edukativni karakter. Trenutno, udruga ima petnaestak aktivnih članova, pomažućih imamo oko manifestacija. Ukratko, udruga *Tragovi Šokaca* je hrvatska manjinska priča, a *Didina kuća* je malo šira, vojvođanska priča.

► **Puno pričamo o naslijeđu, no koliko je ono živo danas, tu mislim na običaje i govor (ikavicu) šokačkih Hrvata u Baču?**

Hrvata danas u Baču nema mnogo. Sad kad su bili izbori za Hrvatsko nacionalno vijeće, prikupljali su se potpisi za elektore, ali nije puno skupljeno. Naime, kad se treba nešto uraditi ili da se okupimo, onda nas je jako malo, a kad se želi praviti hrvatske dokumente, onda nas je više. Kroz KUD-ove koliko-toliko danas pokušavamo prikazati nošnju, pjesmu i poneki običaj. U Baču se ikavica gotovo potpuno izgubila u svakodnevnom životu, već ni ja ni moja sestra ne govorimo ikavicu. A starijih od nas već ni nema puno. Ikavicu čuvamo kroz pjesme u pjevačkoj skupini. Asimilacija je uzela svoj danak, a i mladi kada odu u srednju školu i na fakultet više se ne vraćaju u selo. Kada pričamo o mladima, ono što bih htjela reći je da ta nacionalna svijest i ljubav prema vlastitoj tradiciji dolazi iz obitelji. Djeca odgojena u tom duhu dolaze u crkvu, oblače se u nošnju u različitim svečanim prigodama. Dakle, tu mi kao udruge ne možemo puno učiniti, ako nema toga u obitelji. Imamo nekoliko djevojaka koje sudjeluju u našoj pjevačkoj udruzi i koje dolaze na naše radionice. Vidjet ćemo hoće li one nastaviti baviti se tradicijskom kulturom. Pater **Josip Špehar** i ja zalažemo se da barem jedna od njih upiše studij etnologije. No, nisu u pitanju samo mladi, mi nemamo ljudi općenito. I to ne samo nas Šokaca nego i svih drugih. U Baču nema tvornica, nitko se ne doseljava. Žene odlaze na rad u inozemstvo, sve nas je manje, crkve su nam poluprazne... Slično je i u drugim manjim mjestima i selima.

► **U području očuvanja baštine, u Baču su posljednjih dvadesetak godina pokrenuti projekti kao što su *Stoljeća Bača (Vekovi Bača)* i manifestacija *Dani europske baštine*. Kako gledate na ove projekte, njihove učinke u lokalnu?**

Mi u Baču imamo veliku povijesnu vrijednost, od Franjevačkog samostana do tvrđave i mi u stvari svakodnevno hodamo po našoj povijesti. Projekt *Stoljeća Bača* je po meni važan i on još traje, obnavlja se sada kapija na ulazu u Podgrađe. U sklopu projekta rađena je obnova Franjevačkog samostana te, iako je tu bilo nekih nesuglasica i nezadovoljstava, ja mislim da je ipak dosta

toga urađeno i da se to vidi. Za *Stoljeća Bača* veoma je zaslužna **Slavica Vujović** iz Pokrajinskog zavoda za zaštitu spomenika kulture. Da nije nje, za kulturno naslijeđe Bača ne bi se šire znalo.

► **Kakvu suradnju udruga ima s lokalnom samoupravom u Baču?**

Općina nam odobrava sredstva na natječajima na kojima sudjelujemo, predstavnici samouprave i kulturnih ustanova dolaze na naše manifestacije. Nemamo razloga biti nezadovoljni. Redoviti smo gosti na *Danima europske baštine*, a s mjesnim KUD-om *Mladost* iz Bača imamo odličnu suradnju. Isto tako, vrlo dobru suradnju imamo i s Turističkom organizacijom općine Bač, preko njih turisti dolaze u posjet *Didinoj kući*.

► **Koliko ste povezani s ostalim šokačkim Hrvatima u Podunavlju, budući da se te udruge bave sličnom misijom?**

Manifestacija *Šokci i baština* počela je 2008. i prva je održana u Baču. Okupljamo se jednom godišnje, ali to nije dovoljno. Kada mi pravimo neku manifestaciju, pozivamo i druge udruge da dođu, i odazivaju se. Svi KUD-ovi imaju problema s članstvom, naša pjevačka skupina se osula baš za vrijeme epidemije koronavirusa. U našoj općini također ima nekoliko šokačkih udruga, uz nas tu su Vajska i Plavna. Mi tu imamo iste običaje i nošnju, s nekim malim razlikama. I teško da netko od nas može sam, jer nema potrebnu kvalitetu, recimo oko pjevačke grupe. Ali postoji taština i nesloga te značajnije suradnje nema.

► **Koliko ste na očuvanju baštine povezani sa Šokcima u Hrvatskoj, s druge strane Dunava?**

Imamo dobru suradnju s više udruga iz Baranje (iz Draža, Gajića...), sa *Šokačkom granom* iz Osijeka, s udrugom *Vrijedne ruke* iz Vinkovaca, s KUD-om *Kolo* iz Vukovara. Koga god da smo kontaktirali, svi su se odazvali na suradnju. Tu su i pojedinci koji kao predavači dolaze na naše seminare.

► **Poznato je da održavate veze i s prapostojbinom ovdašnjih Šokaca, s franjevcima i šokačkim Hrvatima u Tuzli, odakle su Šokci došli u Bač i okolicu.**

Godine 2008. imali smo proslavu 320 godina od doseljavanja Šokaca u Bač i okolicu. Poznato je da su Šokci na ove prostore došli iz srednje Bosne, a doveli su ih franjevci s Gradovrha u okolici Tuzle. S franjevcima u Tuzli održavamo vezu i svake godine se posjećujemo. Mi idemo kod njih 12. rujna, ranije je to bilo 2. kolovoza, a oni dolaze kod nas prve nedjelje u listopadu kada zajedno proslavljamo blagdan Radosne Gospe. Tu kod nas u bačkom samostanu nalazi se slika Radosne Gospe koja je donijeta iz naše prapostojbine. Inače, nekad nas je u Tuzlu išao pun autobus, a danas nas je manje. I više ne idemo gore na Gradovrh, to je za nas ravničare preteško, već u crkvu u Solinama gdje je i spomen ploča koja govori o ovim povijesnim migracijama.

► **I za kraj, planovi?**

Suprug i ja imamo po 70 godina, nismo u godinama kada se prave veliki planovi. Cilj nam je ovo što radimo održati u stanju u kom je, ne planiramo se širiti i slično.

Ljekovita voda i blato Lječilišta Istarske toplice

Izvorište među vodećim u Europi

Lječilište Istarske toplice smješteno je u sjeverozapadnom dijelu istarskog poluotoka. Izuzetno ljekovita voda i blato izdvajaju ovo mjesto od ostalih termalnih izvora te ga po kvaliteti svrstavaju na treće mjesto u Europi. Osim toga, netaknuta priroda, mir i tišina garancija su za potpuni odmor.

Klima je umjerena i blaga, mediteranskog tipa s povremenom primjesom kontinentalne te je vrlo pogodna, kako za liječenje medicinski indiciranih pacijenata tako i za odmor i rekreaciju tijekom čitave godine. Iznad samog Lječilišta uzdiže se 85 metara visoka stijena Gorostas ispod koje se nalazi izvor ljekovite vode Sv. Stjepan. Poznat je po visoko sumpornoj optimalno radioaktivnoj i toploj vodi punoj minerala (14 vrsta) za koju je znanstveno i u praksi dokazano da pospješuje liječenje kroničnih reumatskih i dermatoloških bolesti, bolesti gornjih dišnih puteva, ginekoloških bolesti i postoperativnu rehabilitaciju. Ovoga puta za naš tjednik govori **Blanka Kufner** iz odjela prodaje i marketinga Lječilišta.

Povijest

Izvor se koristio još u antičko doba. U njegovoj blizini pronađeni su natpisi u kamenu, stari rimski novac i nakit.

Kako navodi Blanka Kufner, prvi pisani dokumenti o lječilištu potječu iz 1650. godine kada biskup **Tomassini** opisuje: »U motovunskim šumama izvire topla voda sa sumporom, čiji se potok ulijeva u rijeku Mirnu. Seljaci se peru u toj vodi i time liječe reumatizam i razne bolesti kože«.

»Prva i kompletna analiza vode uređena je 1858. godine. Rezultati ispitivanja jednaki su današnjima. U to su vrijeme toplice bile poznate pod imenom Terme Santo Stefano te su u stručnim i znanstvenim krugovima preporučane kao jedna od boljih voda u Austro-Ugarskoj Monarhiji. Nakon Drugog svjetskog rata Istarske toplice rade kao odjel za fizikalnu terapiju i medicinsku rehabilitaciju Medicinskog centra u Puli, a 1970. ulaze u sastav Turističkog poduzeća *Rivijera* iz Poreča. Gradi se suvremeni objekt od 200 ležajeva, povećava terapijska ponuda te pojačano dolaze novi gosti iz Švicarske i Italije«, kaže Kufner.

Kvaliteta i ljekovitost vode

Voda Istarskih toplica je sumporna, termalna, sadrži prirodnu radijaciju, te značajnu količinu natrija, kalcija, klora i drugih minerala. Temperatura vode iznosi 32-34°C. Sumporovitost 33-38 mg H₂S/kg i radioaktivnost od 623 Bg/L. Ovakav sastav vode održava se već niz godina i varijacije su male, ovisno o količini padalina. Djelovanje sumpora i prirodne radioaktivnosti u vodi je protuupalno, smanjuje bol, povećava cirkulaciju i ubrzava metabolizam.

»Čovjek je oduvijek povezan s prirodnim ljekovitim činiteljima: termomineralnim vodama, ljekovitim blatom, klimom, sunčevim zračenjem i morem. Ta se povezanost očituje tisućljetnom uporabom prirodnih ljekovitih činitelja u održavanju i unaprjeđenju zdravlja, u liječenju, oporavku, rehabilitaciji različitih bolesti, te za poboljšanje kakvo-

će života. Zbog njenih jakih terapijskih svojstava preporučuje se jedno kupanje od pola sata dnevno«, kaže Kufner.

Fango – ljekovito blato i terapije

Ljekovito blato priprema se dugotrajnim dozrijevanjem na poseban način, korištenjem termomineralne vode i zemlje s izvora rijeke Mirne. Direktno se nanosi na kožu (debljina obloga je 3-4 cm, temperatura oko 40°C), a zatim ispira pod jakim mlazom ljekovite vode.

»Ukupno trajanje peloid terapije iznosi oko 40 minuta. Njegovo osnovno djelovanje je termičko, uvjetovano toplinskim svojstvima peloida i kemijsko zbog djelovanja sumpora i ostalih minerala. Dugogodišnje iskustvo medicinskog osoblja kojeg čine specijalisti fizijatri, ortoped, viši fizioterapeuti i fizioterapeuti, medicinske sestre i ostali zdravstveni djelatnici bilježe izuzetne rezultate u terapijskom dijelu odmora gostiju Istarskih toplica. Raznovrsne terapijske usluge omogućuju rješavanje različitih potreba i tegoba pacijenata«, ističe Blanka Kufner.

Uz to, u lječilištu je moguća i hidroterapija, termoterapija, kinezioterapija, elektroterapija, masaže, aromaterapija, inhalacije te *Schumann* – 3 D terapija.

I. U.

Obećanja i nadanja

Svaka nova godina je početak, osim starih i novih nadanja i novih obećanja prije svega sebi. Jer, obično 2. siječnja počinju dijete, odvikavanje od duhana ili alkohola, redovne tjelovježbe itd. Po mom mišljenju, osim ljubavi i mržnje, nade i očekivanja su osnovni ljudski motivi postojanja i pokretanja na akciju. Obično se kaže kako nada umire posljednja, ali se kaže i to da nitko nije toliko siromašan da ne može obećavati. Neki u ovu kategoriju ubrajaju i vjeru u »nešto«. Vjera i nadanja su naizgled skoro »blizanci«, ali nije baš tako, jer na žalost vjera može biti i slijepa i u njeno ime učinjeno je mnogo toga i lošega od nastanka zajednice ljudi. Ljudima koji se bave planiranjem nada je lajtmotiv, npr. za građevince: »nadamo se da će građevina(e) koju budemo isplanirali ljudima učiniti buduću život ljepšim i ugodnijim«. Plan je samo plan; smatra se ako je plan ostvaren više od 50%, onda je to već dobar plan. Tu moram čitatelje podsjetiti na izreku jednog od mojih profesora: »u građevinarstvu se sve može sagraditi, samo je pitanje vremena i novca«. Vrijeme je bitan dio opće i specijalne teorije relativnosti, a novac je postao roba koja se prodaje ili kupuje na globaliziranom tržištu gdje je dobit (opet novac) najbitnija. Tu ću prestati s »mozganjem«, jer ovim putem stigao bih do suvremenih događanja i njihovih tumačenja, a to nije bio cilj ovog postnovogodišnjeg teksta. Zato ostajem na lokalnom, varoškom nivou.

Kazalište i kupalište

Svi čelnici, počevši od lokalnog, pokrajinskog ali i republičkog nivoa, obećali su nam da će se ove godine završiti gradnja najmonumentalnije, najsuvremenije građevine u centru: kazališta. Istina ne cijela, ali bit će u funkciji bar jedna od planirane tri dvorane: ona srednja, za kazališne predstave. Nadam se da će do svečanog otvorenja biti riješen problem prilaza motornim vozilima bar do blizine ulaza, da će biti mjesta i za parking i za privremeno zaustavljanje autobusa koji će prevoziti gledatelje iz okolice, jer će biti potrebno dovoženje publike iz okolnih mjesta. Budući da je zagrijavanje cijelog objekta predviđeno plinom, nadam se da će ga biti dovoljno, bar dok traju generalne probe i premijere. Nadam se da će možda postojeca oba ansambla (srpski i mađarski) održati zajedničku premijeru, ali i svaka svoju posebnu. Nadam se da će se dotle formirati i kazališna scena na hrvatskom jeziku kako je to planirano. Drugo što nam je obećano je da će napokon biti završeno kupalište Palić, službeno *Aqua park i Spa centar*. Po prvobitnom planu ovaj kompleks trebao je biti već odavno završen, sudeći po riječima tadašnjeg gradonačelnika. Obećanje nije ispunjeno. Pitam se zašto. Također nitko (prije svega davatelj obećanja) nije pozvan na odgovornost. To spada u kategoriju što sam spomenuo na početku: »nitko nije tako siromašan... itd.«, ali imam

neki blagi osjećaj da netko i neki nisu ni tako loše prošli. Nisu osiromašili nego suprotno: s ovim »nerealiziranim biznisom« dobro su napunili džepove. Poput kazališta, i ovu »skalameriju« su ostavili budućim generacijama čelnika da zadati problem rješavaju. Moram priznati da imam izvjesnu nostalgiju prema nekadašnjem Muškom štrandu, prema velikom drvenom molou gdje smo ljeti trenirali plivanje, prema redovima daščanih kabina; čak i neuspjeli i nefunkcionalni »restoran na vodi« bio mi je prihvatljiviji od ovih današnjih planiranih tobogana, bazenčića za brč-

Detalj kazališne zgrade

kanje i nekakvih pratećih sadržaja. U Kupalištu Palić ne postoji redovan olimpijski bazen za plivanje (makar i otvoren) u kojem bi se mogla održavati službena natjecanja i time privlačiti turiste. Skoro zaboravih: aktualni predsjednik pokrajinske Skupštine obećao nam je izgradnju jednog velikog bazena. Nadam se da će konačno jezerska voda biti zdrava i čista.

O objektima o kojima se šuti

Palić je od tadašnjeg aktualnog režima 1999. godine ponovo »dobio« status toplica (banje). Za sada od toplica na Paliću nema ništa. Postoji odličan izvor termalne vode, koji se uglavnom koristi za zagrijavanje hotela *Park*, a na Muškom štradu radio je skromni bazenčić s termalnom vodom koji će, koliko znam, i nadalje ostati i nositi će »ulogu termalnih toplica«?! O gradnji ozbiljnog lječilišnog mjesta nema ni obećanja! Nekadašnji *Palics fürdő* imao je toplu i hladnu banju za liječenje. Hladna banja zapravo bilo je jezero (Ženski i Muški štrand), jer je sama jezerska voda bila ljekovita. Današnja voda jezera se ne preporuča za kupanje. Palić bi u pogledu toplica mogao imati konkurenciju u samoj varoši u kojoj također postoji izvor termalne vode i nedovršeni kompleks raznih bazena. Ja se nadam da ćemo u dogledno vrijeme »dobiti« gradonačelnika koji će ispuniti dana obećanja i neka naša nadanja. Bar smo to zaslužili!

Crkveni miševi

Lopova je, kao što je poznato, bilo »od kako je svita i vika«, a teško je povjerovati i da će se u budućnosti stvari na tom polju promijeniti na bolje. Kada se samo malo razmisli, lako se dolazi do zaključka da i među tom felom ljudi ima različitih tipova: neki svoj zanat obavljaju kao sitni džeparoši, neki to rade »sa stilom«, a nekima se posrećilo da ih sustav lansira iz najdubljih kaljuga margine u visine »uglednih« biznismena, pa čak i u same vrhove državne vlasti. Zanat je to koji je nerijetko bio inspiracija i piscima i redateljima koji su, ovisno o vlastitom umjetničkom pristupu, od istih stvarali idole tadašnjim i današnjim generacijama. Dovoljno je samo prisjetiti se Robina Hooda, Rózsze Sándora ili Čaruge Jove, pa – u ovisnosti o interpretacijama posljednje dvojice – pronaći zajedničku osobinu za sve njih: jesu lopovi, ali – plemeniti. Poput Pavlovljevog uvjetnog refleksa već i spomen imena Sira Olivera ili Superhika kod fanova *Alana Forda* odmah će izmamiti osmijeh, kod prvog zbog svog umijeća korištenja lakih prstiju, a kod drugog zbog samog motiva obavljanja posla: krade siromašnima da bi da(va)o bogatima.

Osobe koje su u roku od tjedan dana – od Božića do Nove godine – operirale po crkvama u Subotici i njenoj okolini daleko su od spomenutih likova i kako god da se okrene ne mogu se svrstati ni u jednu višu kategoriju lopova od one najniže, one koje osim gađenja i prezira ne pobuđuju kod čovjeka nijednu drugu emociju. Jasno je, naravno, da su lopovi kategorija ljudi s poprilično olabavljenim moralnim kočnicama i da im upravo ta osobina osigurava beskrupuloznost u ponašanju kao posljednje stanice na raskrižju između normalnog i bolesnog (što nerijetko utvrđuje sud, često na štetu oštećenog). I upravo tu bi – kao i u bezbrojnim primjerima krađe privatne imovine starih i nemoćnih ljudi – trebalo tražiti korijen ovakvih bestijalnih devijacija s konačnim odgovorom na pitanje: jesu li ovi likovi normalni? Nije ovdje riječ o samoj prirodi oskrnavljenih objekata (crkve u Kraljevom Brigu,

Šupljaku i u subotičkom naselju Prozivka) koliko o samom predumišljaju prije izvršenja kaznenoga djela. Drugim riječima, čovjek koji obično nema sklonosti ka posezanjem za tuđom imovinom mogao bi se zapitati zar osobe koje su krenule u krađu crkvenih novaca zaista vjeruju da se u prostoru iza oltara krije bankovni trezor? Odnosno, kako im prije samog čina krađe nije na pamet palo da se ono što se skupi od »lemozije« sklanja na neko drugo mjesto?

Možemo samo zamisliti izraz lica Sira Olivera kada bi se našao pred nekom freskom, ikonom, kaležom ili nekom drugom relikvijom i već na narednoj stranici ono čuveno »Halo, Bing«. Ali, neee! Noćni posjetitelji tri crkve tek su umnoženi Bingov brat, nepopravljivi šibicari i rođeni luzeri koji osim štete vlasniku i ljage na vlastitom obrazu ništa drugo za sobom ne ostavljaju. Likovi su to, nešto poput Superhika (samo s različitim učinkom), koji bi između pazara u supermarketu i kase uboškog doma za krađu prije odabrali ovo drugo, razbacujući za sobom nekorištena zubala i nehrđajuće štake.

Potpisniku ovoga teksta nije poznato imaju li crkve u Kraljevom Brigu, na Šupljaku i Prozivki kamere kakvih ima na mnogim imućnijim kućama. Ako imaju, uveliko su olakšali posao policiji u rješavanju ovih slučajeva. Ukoliko, pak, nemaju, posljednji događaji mogli bi im poslužiti kao neka vrsta zvona čija će ih jeka opominjati: »čuvaj se, pa će te i Bog čuvati«. Uostalom, novotarije u crkvi već odavno nisu novina: gromobran na skoro svakom krovu, razglas u unutrašnjosti, internet u župnom uredu ili parohiji posve su normalna stvar, pa zašto onda ne bi bile i kamere koje će snimati željene i neželjene posjetitelje?

Konačno, još malo o ovoj vraškoj stvari u sakralnim objektima. Na društvenim mrežama već se uveliko nagađa tko bi mogli biti počinitelji ovih nepodopština. Spominju se tu raznorazni nesretnici, pa čak i mrzitelji ove ili one konfesije, ali nekako kao i u mnogim drugim negativnim pojavama primat unaprijed osuđenih polako ali sigurno zauzima nova kategorija ljudi – migranti. Takva mogućnost, naravno, u startu se ne može odbaciti, ali se isto tako ne može niti prihvatiti kao jedina. Ako ni zbog čega drugog, onda zbog toga što takav način razmišljanja skreće pozornost s ološa, omogućujući mu da noću nastavi krasti kao po danu. Uostalom, vjernici i tako znaju da Bog sve vidi (pa kako ne bi i one koji vršljaju po Njegovim kućama) i sve zna. Zna, recimo, da je ovdje bilo riječi o miševima umanjenih intelektualnih sposobnosti, koji su zaobišli mlin i zalutali u crkvu.

Z. R.

Osnovano Udruženje poljoprivrednih proizvođača Subotice

Želimo biti ravnopravni pregovarači

Subotički poljoprivrednici osnovali su Udruženje poljoprivrednih proizvođača Subotice. Za predsjednika je na osnivačkoj skupštini izabran Miroslav Matković. Gradskoj upravi ovo udruženje dostavilo je prijedloge za raspodjelu 50 milijuna dinara namijenjenih mjerama ruralnog razvoja

Prosvjedi poljoprivrednika prošlog ljeta završeni su kako su završeni: bez nekog značajnijeg ustupka u pregovorima koje su predstavnici poljoprivrednika vodili s vlastima. Blokade su uklonjene, a poljoprivrednici koji su sudjelovali na prosvjedima kućama su se vratili nezadovoljni postignutim. Dva dana duže na blokadama su ostali subotički poljoprivrednici istrajni u zahtjevu da se suša proglasi elementarnom nepogodom. Nisu uspjeli u tome, ali su lekciju naučili – pojedinačno ili kao grupa ne mogu puno postići, ali ako se organiziraju i osnuju udruženje mogu postati ozbiljni pregovarači.

Udruženje za ratare, stočare i pčelare

Osnivačka skupština na kojoj je bilo više od 40 poljoprivrednika održana je 1. prosinca, a 13. prosinca u Agenciji za privredne registre registrirano je Udruženje poljoprivrednih proizvođača Subotice. Vodi ga sedmočlani Upravni odbor u kome su poljoprivrednici iz više subotičkih mjesnih zajednica i okolnih mjesta, a za predsjednika je izabran **Miroslav Matković**, jedan od sudionika ljetosnjih prosvjeda subotičkih poljoprivrednika i jedan od pregovarača u Gradu, Pokrajini i Vladi. Članovi se bave ratarstvom i stočarstvom, različite su životne dobi, poljoprivredna gospodarstva su im različite ekonomske snage, a uz ratare i stočare udruženju su se priključili i pčelari.

Matković na početku razgovora za *Hrvatsku riječ* podsjeća da tijekom prosvjeda iza poljoprivrednika nije stalo nijedno udruženje, da su praktički na blokadama bili kao grupa građana.

»Proglašenje suše elementarnom nepogodom bio je naš glavni zahtjev, ali kao što znate u tome nismo uspjeli. Ali već tada na prosvjedima razmišljali smo o osnutku udruženja. I sami smo vidjeli da je to potrebno, a i u Gradskoj upravi su nam rekli da ćemo moći pregovarati o utrošku 50 milijuna dinara namijenjenih poljoprivredi, koje nam je tijekom prosvjeda i pismeno obećao grado-

načelnik, ali moramo imati službeno registrirano udruženje», pojašnjava Matković razloge za osnutak udruženja i dodaje da će uz to udruženje pratiti i reagirati ukoliko Ministarstvo poljoprivrede ne ispuni svoje zakonske obveze o isplati u zadanim rokovima poticaja, a na koje poljoprivrednici sada čekaju godinu i više dana.

Kako utrošiti 50 milijuna?

Novo udruženje subotičkih poljoprivrednika krajem godine imalo je i dva sastanka u Gradskoj upravi na kojima su iznijeli svoje prijedloge za utrošak proračunskih 50 milijuna dinara, koji su izdvojeni u proračunu Grada Subotice za 2023. godinu.

»Dali smo prijedlog raspodjele tih sredstava, kako bi poljoprivrednici imali najviše koristi i kako bi ta sredstva

Ured na Otvorenom sveučilištu

Ured Udruženja poljoprivrednih proizvođača Subotice je na Otvorenom sveučilištu na trećem katu, soba broj 15. Za sada ured ne radi redovito, ali poljoprivrednici Udruženje mogu kontaktirati putem telefona 064-662-68-02. Udruženje je otvoreno za nove članove, inicijative i prijedloge.

mogli brzo utrošiti. Predložili smo da se više od 21 milijun dinara izdvoji za kupovinu mehanizacije. I to tako da bi poljoprivrednici dobili povrat od 70 posto do maksimalnog iznosa od 300.000 dinara po gospodarstvu. Zatim, naš prijedlog je bio da se oko 20 milijuna dinara izdvoji za subvencioniranje kamata na bankarske kredite, do iznosa kredita od milijun dinara i da se uključi više banaka kako bi što više proizvođača moglo koristiti tu vrstu pomoći», kaže Matković.

Udruženje poljoprivrednika Subotice predložilo je i da se po hektaru osiguranih usjeva iz proračuna izdvoji po 1.000 dinara, a da ovom vrstom pomoći bude obuhvaćeno više osiguravajućih tvrtki.

»Prihvatili smo i da se Poljoprivrednoj stručnoj službi zbog analiza zemljišta koje rade iznos poveća s 2,5 na tri

milijuna dinara. I posljednja stavka jest poticaj pčelarima od milijun dinara. Oni žele napraviti školicu pčelarstva i svi koji završe tu školicu dobili bi 2-3 košnice, što je poticaj za uključivanje novih pčelara i dalji razvoj», kaže Matković.

U proračunu Grada Subotice izdvojeno je 50 milijuna dinara za mjere podrške ruralnom razvoju, međutim još nije poznato na koji način će ta sredstva biti raspoređena i koliko će od prijedloga Udruženja poljoprivrednih proizvođača Subotice biti usvojeno.

»Imamo informaciju da je grupa od 13 stočara mimo nas predala svoj zahtjev za raspodjelu sredstava. Nismo dobili informaciju tko su tih 13 poljoprivrednika i kako su oni mogli podnijeti zahtjev, a nama je rečeno da prijedloge možemo davati samo kao registrirana udruga. Što se sad tu događa? Tako da strahujemo da opet ne budemo izigrani», kaže Matković.

Konačna odluka o raspodjeli 50 milijuna dinara bit će donijeta na sjednici Skupštine grada Subotice u veljači. Prije toga mora se uraditi Program mjera ruralnog razvoja, koji će prije nego dođe pred vijećnike proći nekoliko tijela.

Z. V.

Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture u Srijemu

Nastava u četiri osnovne škole

**»Moramo shvatiti da živimo u modernom svijetu gdje često dolazi do gubitka nacionalnog identiteta. Stoga mislim da je važno da roditelji upišu djecu na nastavu na hrvatskom jeziku u cilju očuvanja običaja, kulture, zajednice Hrvata i prenošenja istih budućim naraštajima«, isti-
če nastavnik izbornog predmeta Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture u Srijemskoj Mitrovici Dario Španović**

Izučavanje izbornog predmeta Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture započeo je u svim srijemskomitrovačkim osnovnim školama u rujnu 2009. godine. Nastava se trenutno odvija u četiri osnovne škole u Srijemskoj Mitrovici. Osim na hrvatskom, u ovom gradu učenici pohađaju i izborni predmet jezik s elementima nacionalne kulture na mađarskom, ukrajinskom, romskom i rusinskom jeziku. Djeca srednjoškolskog uzrasta su prvih devet godina pohađala nastavu na hrvatskom jeziku u prostorijama župe i u *Hrvatskom domu*. Prije dvije godine Hrvatsko nacionalno vijeće je svoj dotadašnji područni ured obnovio i uredio, tako da je uz djelatnost HNV-a prostor prilagođen i za nastavu na hrvatskom jeziku za učenike srednjih škola. Danas u Srijemskoj Mitrovici izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture pohađa 42 djece, što je prema riječima nastavnika hrvatskog jezika **Daria Španovića** zadovoljavajući broj s obzirom na konstantni broj pada prvašića u školama.

Potica za daljnje učenje

»U lipnju 2009. godine smo vidjeli da postoji sve veći broj zainteresirane djece koja bi željela pohađati ovaj predmet. To su uglavnom bila djeca koja su pohađala nastavu hrvatskog vjeronauka i koja su bili članovi HKC-a *Srijem-Hrvatski dom*«, ističe Španović i dodaje: »Diplomirao sam povijest i etnologiju u Zagrebu na Filozofskom fakultetu. Nakon završenog fakulteta odlučio sam se vra-

titi u Srijemsku Mitrovicu, jer sam se nadao da će nastava na hrvatskom jeziku početi. Budući da sam studirao na hrvatskom jeziku i da sam svake godine imao ispite iz hrvatskog jezika i književnosti, nije mi bio problem predavati jer je polovica ove nastave povijest, zemljopis, etnologija gdje spada narodna nošnja, običaji i kultura. Želio sam kroz svoj rad dati doprinos zajednici. Smatrao sam da je važnije vratiti se nego ostati raditi kao profesor povijesti u nekoj školi u Hrvatskoj«.

Uz potporu tadašnjeg saziva Hrvatskog nacionalnog vijeća kao i gradske uprave za obrazovanje, provedena je anketa u srijemskomitrovačkim školama. Te 2009. godine je 70 djece bilo prijavljeno na nastavu.

»Prvih godina je broj djece bio onoliki koliko ih je pohađalo nastavu katoličkog vjeronauka. Već sljedeće godine došlo je do povećanja broja djece i te godine smo imali 80 djece. Nažalost, nakon toga je uslijedio konstantni pad broja djece, ne samo na nastavi hrvatskog jezika nego općenito u srijemskomitrovačkim školama, kao i u cijeloj Srbiji. To se odrazilo i na nastavu hrvatskog jezika.«

Izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture se, osim u Srijemskoj Mitrovici, deset godina uči u još dva mjesta u Srijemu: u Sotu i u Šidu. Broj učenika je manji, ali postoji kontinuitet nastave. Od ove godine u Sotu i u Šidu nastavu održava **Emilija Majur**, koja je zamijenila nastavnicu **Anu Hodak**, koja trenutačno predaje vjeronauk u srijemskomitrovačkim školama kao i još nekim školama u Srijemu.

Izborni predmet i za srednjoškolce

»Nakon dvije godine od uvođenja nastave na hrvatskom jeziku, 2011. godine, djeca koja su završila osmi razred željela su nastaviti pratiti ovaj izborni predmet. No, zbog razuđenosti škola, nije bilo moguće organizirati nastavu u školama, pa sam započeo držati nastavu u *Hrvatskom domu*, gdje sam devet godina nastavu držao svojom slobodnom i dobrom voljom, prvenstveno radi djece. Prije dvije godine Hrvatsko nacionalno vijeće i Ministarstvo znanosti i obrazovanja je to uvrstilo u nastavu hrvatskog jezika u inozemstvu i angažiran sam od strane spomenutog ministarstva za nastavu od četiri sata za srednjoškolce. Sva djeca koja pohađaju nastavu na hrvatskom jeziku, kako u osnovnoj tako i u srednjoj školi, su i aktivni članovi župe sv. Dimitrija, od pohađanja katoličkog vjeronauka do ministriranja i ono što mi je posebno drago jeste da su sva ta djeca članovi HKC-a *Srijem-Hrvatski dom*. Ove godine imamo 42 djece upisanih na nastavu na hrvatskom jeziku u osnovnim školama. Svake godine dolazi do smanjenja broja djece. Oko 8-9 učenika završava osnovnu školu, a 4-5 prvaka dolazi. Posljednje tri godine broj djece je uglavnom isti i on je od 40 do 43 djece. Trenutno održavamo nastavu u četiri škole i nadamo se da ćemo sljedeće godine uvesti nastavu u petoj školi. Uspjeli smo objediniti nastavu vjeronauka i hrvatskog jezika, gdje djeca stječu svoj veći nacionalni i vjerski identitet«, kaže Španović te dodaje da ima dobru suradnju s drugim nastavnicima koji predaju nastavu na hrvatskom jeziku, posebice na onim lokalnim stvarima gdje postoji želja da se djeca iz Srijemske Mitrovice upoznaju s identitetom i kulturnom baštinom recimo Hrvata u Bačkoj, kao i Hrvati iz Bačke s kulturom u Srijemu.

Također, djeca se druže na raznim manifestacijama i natjecanjima na kojima su osvajali brojne nagrade.

Vannastavne aktivnosti dodatna motivacija

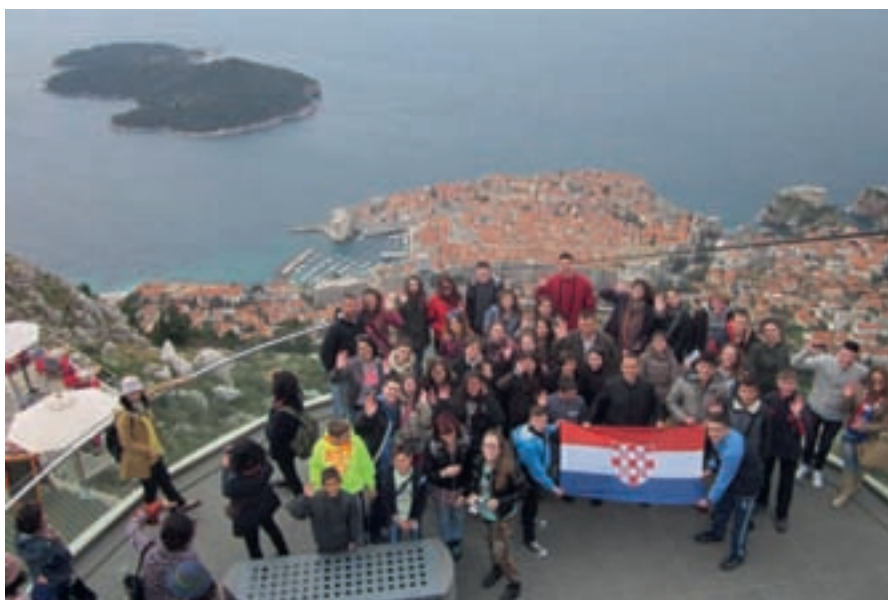
Kako dalje navodi, djeca su zainteresirana za rad posebno za izučavanje povijesti, zemljopisa, narodnih običaja, kulturnog naslijeđa, ne samo Hrvata u Srijemu i u Vojvodini nego i Hrvata u Hrvatskoj.

»Predmet treba djeci učiniti što zanimljivijim, organizirati vannastavne aktivnosti i sve ostalo što prati nastavu. Projekt 'Upoznaj domovinu' pokrenut je 2011. godine uz podršku HKC-a *Srijem-Hrvatski dom*, HNV-a i županije koje posjećujemo te godine. Suradnja je izvrsna i djeca su kroz devet ekskurzija imala priliku upoznati grad Zagreb, Zagrebačku županiju, Osječko-baranjsku županiju, Splitsko-dalmatinsku, Dubrovačko-neretvansku, Istarsku županiju, grad Krk, Rijeku. To djeci puno znači, jer na taj način mogu uživo vidjeti sve ono što uče na nastavi.

vi. Ekskurzije su uglavnom trodnevne i djeca posjećuju kulturne znamenitosti i muzeje, kao i ono što domaćini županija predlože da je važno posjetiti.«

Do sada se određeni broj učenika odlučio za nastavak studiranja u Hrvatskoj nakon srednjoškolskog školovanja. Prije dvije godine taj broj se povećao, jer je zahvaljujući HNV-u došlo do upisivanja studenata iz Srbije, odnosno Vojvodine, po posebnoj kvoti, gdje djeca automatski upisuju fakultet i dobijaju dom.

»Veliki broj obitelji je danas u teškoj financijskoj situaciji i djeca ne bi mogla studirati u Hrvatskoj. Ovo je velika olakšica koja je pružena djeci i njima pohađanje nastave na hrvatskom jeziku puno znači, jer tu imaju temeljno znanje iz hrvatskog jezika, povijesti i zemljopisa, koje im olakšava početak studiranja.«

Kao temelj uspješnog rada Španović ističe odličnu suradnju s Hrvatskim nacionalnim vijećem i Zavodom za kulturu vojvođasnih Hrvata.

»HNV nam osigurava sve što nam je potrebno. Na prvom mjestu ured za održavanje nastave na hrvatskom jeziku. Ono što je bilo potrebno od dodatne literature osigurao nam je Zavod i dobili smo više od onoga što sam tražio za nastavu. Što se tiče područnog ureda HNV-a, ljudi dolaze i uglavnom se informiraju o upisu u poseban birački spisak, u svezi nekih prijedloga informiranja, odlaska u Suboticu, koordinacije s kulturnim udrugama. Također, ovdje dolaze ljudi iz okolnih sela gdje nema veliki broj Hrvata«, ističe naš sugovornik i na kraju razgovora kaže: »Izučavanje predmeta Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture djeci daje mogućnost upoznavanja povijesti, zemljopisa, običaja svoje matične domovine i očuvanja svog nacionalnog identiteta. Moramo shvatiti da živimo u modernom svijetu gdje često dolazi do gubitka nacionalnog identiteta. Stoga mislim da je važno da roditelji upišu djecu na nastavu na hrvatskom jeziku u cilju očuvanja običaja, kulture, zajednice Hrvata i prenošenja istih budućim naraštajima.«

S. D.

Ruma u starom tisku

Prošlost pisana perom nekadašnjih novinara

»Izdanja se mogu dopunjavati i koristiti kao izvor za daljnja istraživanja i predstavljaju dobru građu za neku sustavnu monografiju ili tekstove o Rumi«, kaže Đorđe Bošković

Izdanja Zavičajnog muzeja Ruma *Ruma u staroj štampi*, priređivača **Đorđa Boškovića**, povjesničara i kustosa te ustanove, predstavljena su u Gradskoj čitaonici *Atanasije Stojković* u Rumi 22. prosinca. Riječ je o dvije knjige: *Ruma u staroj srpskoj štampi* i *Ruma u staroj stranoj štampi*. Knjige sadrže podatke o zavičajnoj povijesti, društvenom, kulturnom i političkom životu Rume od sredine XIX. do prvih desetljeća XX. stoljeća. Osim značajnih povijesnih činjenica, ova izdanja, prema riječima priređivača, predstavljaju dobar izvor za daljnja istraživanja.

Izvor i hrvatske novine i časopisi

Autor je uz pomoć interneta, budući da je veći dio tiska digitaliziran, objedinio i objavio podatke o Rumi. Prva knjiga obuhvaća razdoblje u kojem se Ruma prvi puta spominje u XVI. stoljeću pa sve do 1942. godine. Druga knjiga, *Ruma u stranoj štampi*, obuhvaća razdoblje od XVIII. stoljeća do 1945. godine. »Tekstovi u drugoj knjizi su uglavnom iz njemačkog i hrvatskog tiska. U procesu digitaliziranja, Hrvatska je napravila značajan napredak. U pripremi knjige koristio sam hrvatske por-

tale, stare hrvatske novine i časopise. Našao sam puno tekstova i nisam ih prevodio s hrvatskog na srpski. Iako je hrvatski jezik arhaičan, može se razumjeti«, navodi Bošković.

Prilikom istraživanja, Bošković je pronašao više značajnih tekstova o starim običajima. Jedan od rijetkih je tekst petrovaradinskog župnika **Ilije Okrugića** o spomeniku kugi Kipovi.

»Po mom mišljenju, u knjizi su najznačajnija dva najopsežnija teksta o svadbi u Srijemu iz 1946. godine, gdje se opisuje cijeli proces, od gledanja mlade, prosidbe do vjenčanja. Taj tekst je izašao u jednom feljtonu njemačkog časopisa 70-ih godina XIX. stoljeća. To je vrijedan povijesni izvor za proučavanje narodnih običaja. Drugi tekst je vezan za prirodu. U njemu se opisuje Obedska baru u XIX. stoljeću. To je detaljan tekst sa svim aspektima životinjskog i biljnog svijeta u Srijemu, koji je još tada bio zapažen, iako je i u to vrijeme bilo kritika o zapuštenosti i nedovoljnom promoviranju životnog okoliša, te kritika ilegalnog lova životinja. Tu su i tekstovi o obitelji **Pejačević**, osnivačima Rume, zatim tekstovi o kulturi, školstvu i politici«, kaže Bošković i dodaje da postoji i nekoliko tekstova o izgradnji objekta

tadašnjeg Hrvatskog doma, sadašnje Gradske knjižnice u Rumi.

Temelj za nova istraživanja

Kako dalje navodi Bošković, iako novinarski marketing tada nije bio razrađen kao danas, događalo se da se objavljuju netočne vijesti poput vijesti da je brod krenuo iz Rume, iako taj grad nema rijeku. Ali neke teme poput etnoloških tekstova, prilika u gradu, komunalnih stvari prema njegovim riječima, dobri su izvori za istraživanje.

»Htio sam Rumljanima pokazati razlike između prošlosti i sadašnjosti. Izdanja se mogu dopunjavati i koriste kao izvor za daljnja istraživanja i predstavljaju dobru građu za neku sustavnu monografiju ili tekstove o Rumi. U međuvremenu je digitaliziran i drugi tisak koji nije uključen u ovaj pregled. Novinarstvo nije novijeg datuma. U Rumi je nekada postojao klub novinara koji su pisali i izvještavali. Što se tiče srpskog tiska, najznačajniji su bili *Pravda* i *Vreme* koji su izlazili između dva svjetska rata i *Srpski Sion* u XIX. vijeku. Što se tiče stra-

nog tiska, to su brojne njemačke novine, između ostalih najviše sam koristio zagrebačke novine na njemačkom jeziku i peštanski časopis. Mnogi od njih i danas postoje«, kaže Bošković.

»Kada ne možete naći konkretnu arhivu i podatke koji su vam potrebni za pisanje knjige i stručnog članka, uvijek možete iskoristiti stari tisak. Ruma je u XVIII. i XIX. stoljeću bila dio Habsburške monarhije i zbog toga se mnogo izvora nalazi u Beču, Budimpešti, Zagrebu, pa čak i u Londonu. Istraživanjem stranog tiska možemo saznati puno o našem gradu. Također, u srpskom tisku možemo naći značajne podatke s početka XIX. vijeka pa do kraja Drugog svjetskog rata. Oni koji se bave bilo kakvim segmentom istraživanja mogu pronaći potrebne podatke, a prednost je što je sada sve skupljeno na jednom mjestu«, istaknula je programska direktorica i kustosica Zavičajnog muzeja Ruma **Snežana Jarković**.

Izdanja su predstavili upravnik Arhiva Srpske akademije nauka i umetnosti u Srijemskim Karlovcima dr. **Žarko Dimić** i ravnatelj Istorijskog arhiva Srem iz Srijemske Mitrovice **Dejan Umetić**.

S. D.

Do žetve ratar, a poslije trgovac

»U poljoprivredi sam se pronašao, jer u njoj ima i fizike i kemije i trgovine i psihologije i ono što mi je najvažnije – radim s našim ljudima. Ne moram ići u nečiju tvornicu raditi već gradim u svom dvorištu«, kaže Dulić

U Đurđinu, selu nadomak Subotice, živi i radi **Luka Dulić**. Iako potječe iz poljoprivredne obitelji, priznaje da ga to u mladosti nije zanimalo i da je prije negoli je kupio svoj prvi traktor promijenio nekoliko zanimanja. Sada se bavi poljoprivredom, a sa suprugom **Natalijom** osnovao je i firmu *Agrocom* koja se bavi otkupom žitarica i prodajom repromaterijala. Za sebe kaže da je do žetve ratar, a poslije trgovac.

»Sve što sam radio u životu, sve sam jako volio – a radio sam svašta. Prvi posao mi je bio u *Severu* kao magacioner. Brzo sam shvatio da tamo neću moći napredovati pa sam dao otkaz. Bile su to devedesete godine i vrijeme embarga pa sam nosio gorivo preko Mađarske kao i većina poznanika. Bavio sam se i snimanjem i foto-

grafiranjem svadbi. Sve smo to supruga i ja radili skupa. Imao sam i stolarsku radionicu, koja je izrasla iz hobija, s nekoliko zaposlenih – pravili smo prozore, stube, opremali butike...«, prisjeća se Dulić.

Iako je prvih nekoliko hektara zemlje kupio ranije, poljoprivredom se počeo baviti 2000-ih, kada je imao 38 godina.

»Kroz naše dvorište je oduvijek prolazilo puno ljudi i svi su pričali samo o traktorima i zemlji. Naravno, tu je bio i moj otac **Marko** koji mi je stalno govorio da se počnem baviti poljoprivredom i da kupujem zemlju. Utjecalo je na mene to okruženje i započeo sam. Žao mi je samo što ranije nisam poslušao oca i kupio više zemlje dok je bila jeftina. To mi je greška.«

Agrocorn

U prvim godinama poljoprivredne proizvodnje Duliću se nije svidjelo da netko drugi zarađuje na njegovoj robi i da je mora sam i transportirati te je počeo praviti svoje silose i sušaru. Sve je to dovelo do osnivanja firme 2008. godine koja i danas posluje, ali s proširenim djelatnostima rada.

»Nije mi imalo smisla u vršidbi vući svoju robu 25 km do *Fidelinke*, ondje čekati pola dana i na kraju biti nezadovoljan brzinom isplate i analizama. To me je natjeralo da pravim lager u svom dvorištu. Imali smo u početku problema s prodajom robe i sa svime, ali kad smo to prevladali počeli smo izvoziti. Tek je to bilo komplicirano za nas. Trebalo je osigurati sve potrebne dozvole za prodaju, izvoz, ali u tome smo vidjeli novu priliku za zaradu. Ako mogu trgovci koji imaju samo mobitel u džepu izvoziti našu robu, možemo i mi sami! Prvih nekoliko godina smo imali samo jedan artikal u poslovanju – kukuruz, zato se i firma zove *Agrocorn*. Sada istovremeno možemo primati dva artikla, otkup imamo u dvije točke, a smještajni kapacitet nam je 800 tona. Politika firme je da radimo brzo, tj. ništa ne skladištimo nego kako kupimo tako i prodamo, ne igramo se s cijenama tržišta. Otkupljujemo u kampanjama od malih i srednjih poljoprivrednika iz Đurđina i okolnih mjesta i prodajemo dalje, trenutačno bez izvoza. Problem je što je konkurencija sada velika i otkupnih mjesta ima svugdje«, kaže Luka i dodaje da se u poslu vodi mislju koju su mu roditelji usadili: »Radim tako da me netko zove, a ne da se moram nuditi«.

Osim otkupa žitarica, *Agrocorn* obavlja prodaju repro-materijala i uslužno osigurava usjeve za DDOR.

Kombinacije iz prospekata

Luka za sebe kaže da voli tehniku i inovacije. Ponosan je na činjenicu da je gotovo sve što ima u dvorištu sam osmislio i napravio – od kuće, silosa, sušara, vage, šupa pa do priključnih strojeva.

»Ideje dobivam na poljoprivrednim sajmovima. Ondje uzmem prospekte koje kada imam vremena studiram i smišljam koju ideju bih mogao iskoristiti za nešto u dvorištu. Volim sam praviti strojeve, tako da kombiniram od svakoga po nešto. Baš sam nedavno napravio sijačicu kao kombinaciju tri tipa sijačica s prospekta. Priključni strojevi su neobjašnjivo skupi i tu tražim svoja rješenja. Imam puno bolju mehanizaciju nego što mi je potrebna za količinu zemlje koju obrađujem, ali uživam kada napravim nešto dobro.«

Luka kaže kako su strojevi za rad sada jako dobri, ali ih treba znati odabrati i rukovati njima i treba ih stalno obnavljati.

»Poljoprivreda je postala jako dinamična, stalno imamo neke nove momente. Prije svega zbog promjene klime je sve zahtjevnije. Genetski potencijal sjemena je jako porastao, ali on zahtijeva vrhunsku agrotehniku. Treba znati sačuvati vlagu u zemljištu, tu stvarno moraš biti umjetnik«, kaže Dulić kojemu je poseban izazov posljednjih godina predstavljalo navodnjavanje zemljišta.

»Među prvima sam počeo navodnjavati ratarske kulture u okolini. Bilo je tu puno ulaganja, od bušenja bunara, kupovine sustava pa do same realizacije. Puno smo uložili novca u sve to, ali nije rezultat baš takav kakav se predstavlja u medijima. Skupo je navodnjavati, ali spašava u sušnim godinama, naravno. Četvrtinu površine koju obrađujemo možemo navodnjavati.«

Puno ideja Dulić je pronašao na Youtubeu, te je stoga otvorio i svoj kanal »Luka Dulic« kako bi s drugima podijelio svoje.

Kaže, kako ide stariji, da sve više sam sebe podsjeća na svog kuma, dida strica **Luku Dulića, Brataca**. »Primijetio sam da moji poslovni potezi liče na kumove. Drago mi je jer sam njega uvijek poštovao. Bio je inovativan u svoje vrijeme, imao je hrabrosti ulaziti u nove stvari. Prvi je imao silos u selu, veliki staklenik za povrće, 50 bikova, 20 jutara rajčica...«, kaže Dulić.

Praviti i graditi

Dulić za poljoprivredu kaže da je pravi biznis i da se od nje stvaraju bogataši.

»U svakom selu ima po par poljoprivrednika koji su milijuneri (u eurima)! U Europi nema tako bogatih poljoprivrednika kao kod nas, počevši od **Matijevića, Kostića** pa redom. Pitam se kako to da se kod nas stvaraju bogataši preko zemlje. Mislim da bi trebalo uvesti ograničenje u kupovini zemljišta, jer je površina zemlje ograničena i prave se ogromne razlike u veličini gospodarstava. Ali to je dugoročna politika države, hoće li praviti po dva-tri ratara po selima ili što? Država uopće nema strategiju hoće li podržavati domaćinstvo od 100 hektara, 20 hektara i onda se mladi dugoročno ne mogu odlučiti što će, nestabilno je. Te za ovo ima subvencije, te ono... Nekada subvencije izađu kad se neka kultura zasije. Prošle godine su objavljeni poticaji za uljarice nakon što su ljudi već posijali suncokret. Smatram i da bi za poljoprivrednike olakšavajuće bilo kad bi PIO osiguranje zemljoradničko bio uvjet da se može registrirati gospodarstvo. Tako nam ne bi obarali cijenu penzioneri ili studenti koji ne žive od poljoprivrede.«

Iako Luki poljoprivreda nije bio prvi izbor, kaže da ju je u međuvremenu zavolio i da je jako zadovoljan svime što je postigao u životu jer radi uvijek ono što voli.

»Stvorili smo kapital i za sljedeće generacije. Imamo troje djece, petero unučadi i ako netko od njih bude htio, ima osiguran posao. Drago mi je i što je do sada u našem dvorištu puno ljudi zaradilo svoju plaću. U poljoprivredi sam se pronašao jer u njoj ima i fizike i kemije i trgovine i psihologije i ono što mi je najvažnije – radim s našim ljudima. Ne moram ići u nečiju tvornicu raditi već gradim u svom dvorištu. Budući da je mehanizacija jako učinkovita, nađe se dosta vremena da se ljudi bave onim što vole, a ja volim praviti i graditi. Volim kad nešto radim da stvaram, da ostane trag za mojim poslom«, zaključuje sugovornik.

H. R.

Nova mrežna stranica Hrvatske čitaonice

SUBOTICA – Hrvatska čitaonica iz Subotice je krajem 2022. godine pokrenula novu mrežnu stranicu udruge koja je dostupna na poveznici hrvatskacitaonica.org.rs. Stranica ima za cilj okupiti na jednom mjestu sve segmente djelovanja Hrvatske čitaonice kao i druge važne informacije o jeziku, književnosti, kulturi, baštini, zabavi i razonodi Hrvata u Srbiji. Stranica sadrži i bogatu arhivu fotografija te video i audio snimke kao i poveznicu na YouTube kanal i društvene mreže udruge.

Nova mrežna stranica samo je jedna od brojnih aktivnosti kojima je Hrvatska čitaonica obilježila jubilej 20 godina postojanja i aktivnog djelovanja na ovim prostorima. Projekt su podržali Grad Subotica, Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice i Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Pripreme za Petrovaradinski karneval

PETROVARADIN – HKPD *Jelačić* iz Petrovaradina i Udruženje građana *Petrovaradin Media* od 2023. obnavljaju tradiciju *Petrovaradinskog karnevala* kao novu turističku manifestaciju. Pored brojnih izložbi i predavanja, središnji

događaj karnevala bit će *Velika karnevalska povorka* u subotu, 18. veljače 2023. Plan je da karnevalska povorka u 13 sati krene ispred crkve svetog Jurja u Strossmayerovoj ulici, prođe kroz Ulicu Vladimira Nazora, skrene lijevo u Beogradsku, prođe ispred rodne kuće bana *Jelačića* i skrene desno u Ulicu Lisinskog i izađe u Ulicu Prote Mihalčića gdje će biti postavljena Karnevalska bina.

Očekuje se sudjelovanje velikog broja sudionika i karnevalskih trupa iz različitih gradova Srbije i regije. Ako želite biti domaćini nekom od sudionika i ugostiti ga u svojoj kući ili stanu 18. na 19. veljače – javite se na mail adresu: ivana.damjanovic.cpg@gmail.com.

Ideja *Petrovaradinskog karnevala* je da uspostavi veze s drugim karnevalskim gradovima iz Srbije i regije na taj način što će građani Petrovaradina biti domaćini svojim gostima – što će, kako organizatori vjeruju, napraviti put za neka nova prijateljstva.

Veliko prelo u Subotici

SUBOTICA – HKC *Bunjevačko kolo* organizira *Veliko prelo 2023.* koje će biti održano u subotu, 28. siječnja, u dvorani Tehničke škole *Ivan Sarić* u Subotici (Trg Lazara Nešića 9), s početkom od 20 sati.

Gosti se očekuju od 19 do 20 sati, kada počinje službeni dio programa.

Goste će zabavljati sastav *Najbolji hrvatski tamburaši*. Tijekom programa bit će pročitana najljepša »preljska pisma«, a birat će se i najljepša »prelja« s pratiljama (natječaji za ova dva natjecanja dostupni su na Facebook stranici HKC-a *Bunjevačko kolo*). Cijena ulaznice je 3.000 dinara. U cijenu je uključena večera i piće. Svaka ulaznica sudjeluje u izvlačenju bogate tombole.

Sve informacije u svezi rezervacije i kupovine karata mogu se dobiti u Uredu HKC-a *Bunjevačko kolo* (Preradovićeve br. 4) ili na telefon: 064/659-06-35, radnim danima od 8 do 14 sati.

Humanitarni božićni koncert u Surčinu

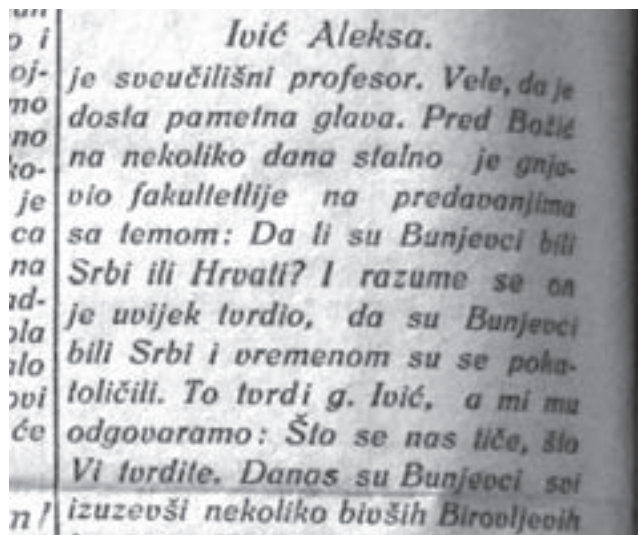
SUBOTICA – Hrvatska čitaonica *Fischer* u okviru programa *Božić u Surčinu* organizira Humanitarni božićni koncert u nedjelju, 15. siječnja, u župnoj crkvi Presvetog Trojstva u Surčinu. Početak je u 18 sati.

Izaslanici BŠS-a s Pašićem, prilozi za Hrvatski dom u Rumi

31. prosinca 1925. – Neven piše da je **Aleksa Ivić**, profesor Pravnog fakulteta u Subotici, pred Božić postavljao studentima pitanje: »Da li su Bunjevci bili Srbi ili Hrvati«. Ivić je tvrdio da su Bunjevci bili Srbi. Neven odgovara

Iviću osorno: »Što se nas tiče, što vi tvrdite. Danas su Bunjevci svi izuzevši nekoliko bivši Birovljevih (**Károly Biró**) korteša Hrvati«.

1. siječnja 1937. – *Subotičke novine* pišu da je **Marko Horvatski** osuđen da plati 900 dinara globe, jer je u *Subotičkom sportskom listu* napisao »jedan oštrij članak«. Marko Horvacki je sin **Martina Horvackog**, o kojem je pisao **Dražen Prčić** u romanu *Horvacki Bačka 1901.* – 1939.

2. siječnja 1923. – *Zastava* piše o pregovorima između Narodne radikalne stranke i Bunjevačko-šokačke stranke. Izaslanici BŠS-a **Stipan Vojnić Tunić** i **Mirko Ivković Ivandekić** razgovarali su u Beogradu s predsjednikom Vlade Kraljevine SHS **Nikolom Pašićem**. List dodaje da je Pašić usvojio one zahtjeve bačkih Hrvata koji »nisu separatistički, a nisu ni skopčani sa materijalnim žrtvama«. BŠS je objavila da očekuje svoje ljude u upravi grada Subotice. »Mi otvoreno izjavljujemo želju da se braći Bunjevcima i Šokcima izađe u svemu u susret i da se otkloni sve ono, u čemu oni vide da su njihovi vjerski osjećaji tangirani«, zaključuje člankopisac.

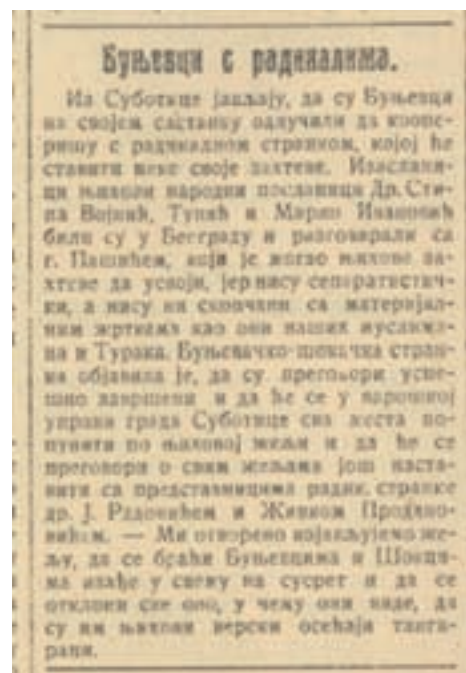
3. siječnja 1941. – *Subotičke novine* pišu: »Bunjevci i Šokci su na velikim manifestacionim skupštinama 10. studenoga 1918. 20. rujna 1925. i 15. kolovoza 1936. u Subotici, 23. travnja 1939. i 14. travnja 1940. u Zagrebu

javno i svečano izjavili da su Hrvati. To su oni potvrdili i na općinskim izborima 9. lipnja 1940. godine«. Napomene radi, 10. XI. 1918. osnovano je Narodno vijeće Hrvata i Srba u Subotici, 20. IX. 1925. proslavljena je Tisućita obljetnica Hrvatskog kraljevstva u Subotici, 15. VIII. 1936. proslavljena je 250. godišnjica dolaska jedne skupine Hrvata u Bačku, 23. IV. 1939. održana je Bunjevačko-šokačka matineja u Zagrebu, 14. IV. 1940. održan je Dan bačko-baranjskih Hrvata u Zagrebu, a 9. VI. 1940. održani su općinski izbori u 10 općina Bačke i Baranje gdje je Hrvatska seljačka stranka pobijedila u općinama Bajmak, Lemeš, Sonta i Bereg.

4. siječnja 1903. – *Svjetlo* (Karlovac) piše da je iz tiska izašla zbirka pjesama **Vladoja S. Jugovića**. Jugović je ostavio trag u povijesti tiska i farmacije u Petrovaradinu. Pokrenuo je i kulturni tjednik *Fruškogorac*, koji je izlazio od 1906. do 1907. i od 1922. do 1923.

5. siječnja 1907. – *Fruškogorac* piše da je Hrvatsko pjevačko društvo *Neven* u Petrovaradinu održalo 30. prosinca 1906. uspješni koncert i predstavu u svrhu sakupljanja priloga za Hrvatski dom u Rumi.

6. siječnja 1923. – *Subotičke novine* pišu da su pokušali pregovori između Narodne radikalne stranke i Bunjevačko-šokačke stranke. »S jedne strane htjelo se pokušati, kako bi se mogao ublažiti politički odnos, koji postoji u Subotici između Bunjevaca i Srba, a s druge strane htjelo se učiniti kraj onoj nepravdi, koju je zajednička vlada radikala i demokrata nasilnički uvela u Subotici«, objašnjava člankopisac. Međutim, pregovori su na koncu propali. »Kod pregovora se ispoljilo, da ovo napeto stanje u Subotici ne samo da su radikali ujedno s demokratima uveli, nego radikali žele i nadalje uzdržati«, dodaje člankopisac.

Drugi susret *betlemaša* u Surčinu

Ponosni čuvari starog običaja

Betlemaši su stari običaj Hrvata u Srijemu i kao takav nalazi se u Katalogu nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Srbiji, koji je nastao kao plod višegodišnjeg istraživanja koje je Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata provodio u suradnji s Filozofskim fakultetom u Zagrebu, Odsjekom za kulturnu antropologiju i etnologiju, drugim institucijama te pojedincima. U okviru manifestacije *Božić u Surčinu* u Hrvatskoj čitaonici Fischer 29. prosinca održan je II. susret *betlemaša* svih generacija. Tijekom programa u čitaonici u Surčinu prezentirane su nove nošnje i mačevi, a kroz igrokaz *betlemaši* su nazočnima predstavili običaj koji se među obiteljima u Surčinu generacijski prenosi desetljećima.

Naglasak na cijeli Srijem

Običaj *betlemaša* održava se i danas među Hrvatima u srijemskim mjestima Surčin, Golubinci, Novi Slankamen, Srijemska Mitrovica i Hrtkovci. Na Badnji dan prilikom obilaska kućanstava *betlemaši* izvode igrokaz o susretu triju kraljeva Gašpara, Melhiora i Baltazara s Herodom, kojega ispituju o novorođenom Mesiji. Nakon obilaska kućanstava, ophod *betlemaša* završava se odlaskom na polnoćku gdje također izvode igrokaz i čestitaju Božić vjernicima.

»Prošle godine smo došli na ideju da okupimo sve žive *betlemaše*, da zapišemo njihova imena, da se podsjetimo tko su oni i kakvi su običaji bili nekada. Zaključili smo da se ništa nije promijenilo. Ove godine nastavljamo tu tradiciju, s tim što sada imamo drugačiji program. Okupili smo ponovo *betlemaše* svih generacija, s tim što ove godine imamo i novu grupu malih *betlemaša*«, kaže **Katica Naglič**, predsjednica surčinske udruge i autorica tog projekta i dodaje: »Ove godine smo sašili dvije vrste odjeće za velike i male *betlemaše*. To su narodne nošnje od bijelog domaćeg platna sa šlingerajom. Župljanin **Đura Vlačina** izradio je mačeve za male *betlemaše*. Manji su i tupi da se mali *betlemaši* ne mogu ozlijediti. Napravili smo popis svih *betlemaša*, i živih i pokojnih. Za sada smo napisali 101 ime svih onih koji su sudjelovali u *betlemašima*. Od tog broja 27 je pokojnih.

Pozvali smo u goste i *betlemaše* iz Slankamena i Golubina, jer je i tamo zastupljen taj običaj, kao i u Hrtkovcima i u Srijemskoj Mitrovici. Međutim, oni nisu došli, ali su izrazili želju da dođu sljedeće godine kada planiramo organizirati susret svih *betlemaša* iz Srijema«.

Radost i ponos

Ono što je zajedničko za ovaj običaj koji se i danas prakticira u Srijemu jeste da se svi raduju *betlemašima* i ponose što su čestitari i što prvi navještaju Isusovo rođenje.

Ladislav Žanović, zvani **None**, rođen je 1945. godine i jedan od najstarijih *betlemaša* u Surčinu.

»Od nas starijih *betlemaša* iz Surčina ostali smo živi samo nas dvojica. Još kao dječaci voljeli smo biti *betlemaši*. Počeli smo s 14 godina. Vježbali smo mjesec dana prije Božića u našim šupama i štalama, gdje nam je bilo toplo i u tadašnje vrijeme prikladno za druženje. Na Badnji dan smo oblačili uniformu, uzimali mačeve i *betlehem* i obilazili smo naše mjesto, naš šokački kraj. Do pola sata prije ponoći morali smo završiti obilazak kuća, kako bismo stigli na polnoćku gdje smo također pjevali. Svi se volimo zabavljati i čuvati naše običaje. Ja sam na ovaj susret došao iz Zemuna gdje danas živim, kako bih vidio moje stare prijatelje i prisjetio se kako je bilo nekada. Drago mi je što mogu vidjeti male *betlemaše* koji će nastaviti tu lijepu tradiciju«, kaže on.

Pavle Beljan iz Surčina jedan je od najmlađih *betlemaša*:

»Baka mi je pokazala video snimke *betlemaša*. Svidjelo mi se i htio sam im se pridružiti. Bio je lijep osjećaj obilaziti kuće i pjevati. Nismo baš bili savršeni, ali mislim da smo za prvi put bili dobri. Prošle godine u obilazak nisam išao zbog obaveza u školi, a ove godine sam imao slobodnog vremena i od sada ću ići svake godine«.

Susret *betlemaša* koji se održava u okviru manifestacije *Božić u Surčinu* održan je zahvaljujući financijskoj potpori Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Ideja organizatora je da se iduće godine ova manifestacija proširi i da se na susretu okupe svi *betlemaši* iz Srijema.

S. D.

Kalendar hrvatskih institucija za 2023. godinu

Baštinimo da traje naslov je tematskog zidnog i stolnog kalendara za 2023. godinu u čijoj izradi i objavi zajednički sudjeluju hrvatske profesionalne institucije i organizacije: Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, NIU *Hrvatska riječ* i Hrvatsko nacionalno vijeće.

Kalendar izlazi pod sloganom **ŽIVA BAŠTINA – nematerijalna kulturna baština Hrvata u Srbiji** te na 12 listova predstavlja 22 elementa koji su dio velikog istoimenog projekta.

Tako se kroz mjesece mogu pratiti: Vinogradarski običaj proslave svetog Vinka (*Vincencija*) u Rumi i Ophod *kraljaca* u Rumi (siječanj); Veliko prelo u Subotici, Golubinačke *mačkare* i Pokladni običaj *Tute* u Plavni (veljača); Tradicijsko dvoglasno pjevanje šokačkih Hrvatica iz Monoštora (ožujak); Čuvari Isusova groba i *Poličari* kod bunjevački Hrvata u Bačkoj (travanj); Duhovski ophod *kraljica* kod bunjevačkih Hrvata (svibanj); *Priskakanje* Ivanjske vatre kod bunjevačkih Hrvata u Bačkoj i Bunjevačko momačko kolo (lipanj); Stvaralaštvo u tehnici slame kod bunjevačkih Hrvata u Bačkoj i Umijeće izrade *šlinga* (srpanj); Dužijanica – običaj proslave završetka žetve (kolovoz); Tamburaši, tamburaške prakse Hrvata u Vojvodini i Bečarac – tradicijski glazbeni i verbalni žanr među vojvođanskim Hrvatima (rujan); Bunjevački govori bačkih Hrvata i Šokački govori bačkih Hrvata (listopad); Običaj zvonjenja za pokojnike u Surčinu i Umijeće izrade bunjevačkih i šokačkih papuča, *papučoš* (studenj); Priprema blagdansko božićnog kruha *božićnjak* i Ophod *betlemaša* u Srijemu (prosinac).

U izradi ovoga kalendara sudjelovali su v. d. ravnateljice ZKVH-a **Katarina Čeliković** te dizajner **Darko Vuko- vić**, a tiskan je u Štampariji *Zack* u Petrovaradinu.

Uz katolički kalendar, označeni su svi blagdani i praznici koji se slave i obilježavaju u Srbiji i Hrvatskoj, kao i praznici hrvatske zajednice u Srbiji.

Kalendar će biti podijeljen svim hrvatskim udrugama kulture za dalju distribuciju na područjima na kojima se udruge nalaze, a pojedinci ga u Subotici mogu dobiti u ZKVH-u, HNV-u, NIU *Hrvatska riječ* i u DSHV-u.

(ZKVH)

Koncert u Odžacima

Tamburaši prvi puta za Božić

U crkvi sv. Mihaela Arkandela u Odžacima 28. prosinca održan je Božićni koncert. Koncert je organiziralo Udruženje Nijemaca i župnik **Jakob Pfeifer**.

»Od kada sam ja župnik ovdje još nijednom nismo imali tamburašku pratnju na koncertu, ove godine prvi puta imamo, zato uživajte u ovoj večeri«, rekao je župnik na početku večeri.

Prisutni su imali priliku uživati u nastupu mješovitog zbora župe Imena Marijina *Laudanti* iz Novog Sada pod ravnanjem **Davida Bertrana**. Solo sopran pjevala je **Mi-**

lica Majstorac. Prisutni su bili oduševljeni programom, a još su se više oduševili kada su se u pola koncerta zborašima pridružili i tamburaši iz Novoga Sada pod dirigentskom palicom **Marka Parčetića** i Davida Bertrana.

Pred kraj koncerta prisutne je pozdravio predsjednik Udruženja Nijemaca **Mihajlo Sujer**, zahvalio se svima na dolasku, kao i Općini Odžaci koja je podržava ovaj događaj.

A. Š.

***Lijepa lica dobre književnosti!
Nova knjiga u nakladi NIU »Hrvatska riječ«***

Knjiga se može nabaviti u NIU »Hrvatska riječ« po cijeni od 500 dinara

Božićni koncert HKPD-a *Jelačić* iz Petrovaradina

Neizostavni dio božićne tradicije

Radost božićnog otajstva u Petrovaradinu i ove godine prikazana je tradicionalnim božićnim koncertom HKPD-a *Jelačić*, koje je 28. prosinca u crkvi svetog Jurja u podgrađu Petrovaradina održalo koncert. Gosti ovog svečanog događaja bili su članovi crkvenog zbora župe Presvetog Trojstva iz Srijemskih Karlovaca. Uz pjesmu *Djetešce nam se rodilo* i uz druge tradicionalne i svima dobro poznate glazbene note mješoviti zbor HKPD-a *Jelačić* započeo je svoj koncert, dok je posljednju pjesmu otpjevao najstariji član Društva, osamdeset-semdogodišnji **Miroslav Klašnja**.

Zajedništvo dvaju zborova

Ovaj koncert važan je dio božićne tradicije tamošnjih Hrvata. Predsjednik HKPD-a *Jelačić* **Mirko Turšić** istakao je kako se božićni koncert održava više od deset godina.

»I ove večeri imamo goste iz crkve Presvetog Trojstva s kojima smo već mnogo puta izvodili ovako svečani program. Što se pjesama tiče, uvijek se od nas može očekivati ono što ljudi od nas i žele i ono što je tradicionalno u ovo doba. Za ovogodišnji božićni koncert izdvajamo jednu težu kompoziciju koju će ljudi, koji se razumiju u glazbu, prepoznati. U pitanju je pjesma *Ave verum*, to je nešto iznimno i nešto što ne može svaki zbor«, naglasio je Turšić.

Posebna čar glazbe

Dugogodišnja članica HKPD-a *Jelačić* **Marija Matanović** je navela kako njihov mješoviti zbor ima oko 15

božićnih pjesama na repertoaru te kako ih svake godine mijenjaju. Ove godine otpjevali su devet pjesama.

»Ovakve prigode su specijalne i veoma interesantne, sve nas ponese božićna atmosfera, a sam doček Božića dobije posebnu čar. Osim toga, i druženje našeg zbora nakon ovakvih dešavanja bude jako lijepo«, zaključila je ona.

Dirigenta zbora karlovačke župe **Vlasta Malešević** je istakla kako je zajednički božićni koncert u Petrovaradinu sada, poslije nekih desetak godina suradnje, postala »lijepa obveza« te kako su za ovogodišnji koncert pripremili četiri predivne božićne izvedbe.

K. I. I.

Oproštaj od pape Benedikta XVI.

Duhovnom ocu moje duše

Već duže vrijeme često sam se znao pitati što će biti kada dođe trenutak zemaljskog rastanka s ljubljenim **Benediktom XVI.** Znao sam da će u duši nastati praznina, osjećaj žalosti, napuštenosti... No nisam mogao ni pretpostaviti da će uz sve to duša biti ispunjena zahvalnošću, mirom i još čvršćim osjećajem duhovne povezanosti. Kao svećenik često sam slušao o težini roditeljskog rastanka, o teškoći zbog smrti zemaljskih roditelja. U ovim danima osjećam što to znači, jer je papa Benedikt svojim djelom i primjerom bio duhovni preporoditelj moje duše, istinski duhovni otac čija je pisana i izgovorena riječ, mudrost i poniznost odgajala i preporučala moju misao i ljubav prema Bogu.

Izdvojio bih tri stvari iz mnoštva za koje dugujem neizmjernu zahvalnost Benediktu XVI.

1) Vjera i ljubav prema osobi Isusa Krista – U mnoštvu različitih teorija na početku studija susreo sam se s likom Isusa koji je bio svakakav, ali samo ne onakav kakvog ga je evanđelje prikazivalo. To me je strašno zbunjivalo i na određeni način sablažnjavalo. Tih godina Benedikt XVI. darovao je svijetu trilogiju *Isus iz Nazareta* koja mi je u vrijeme studija došla pod ruku. Tu se krio odgovor na sva pitanja koja su prljala sliku Isusa u mojoj duši. Veliki papa Benedikt, najveći živući teolog, teološki Mozart, najveći genij XX. stoljeća ovdje ponizno prihvaća vjeru Crkve u Kristovo božanstvo. On jasno svjedoči da treba prihvatiti kako je Krist vjere isti onaj Krist o kojemu evanđelje govori. I danas se rado vraćam ovoj velikoj duhovnoj oporuci teologa Ratzingera, velikog pape Benedikta XVI. i od srca je preporučam svima.

2) Ljubav prema liturgiji – Od početka svećeništva **Joseph Ratzinger** veliki je ljubitelj liturgije. Prvi je počeo upozoravati još na početku 70-ih godina XX. stoljeća kako je opasno mišljenje da je liturgija sporedna stvar i da jednostavnost ne znači »izbaciti sve ono lijepo iz liturgije i zamijeniti ga korisnim« (*Razgovor o vjeri*). To me je

kao svećenika naučilo da i onda kad sam umoran i kad možda nemam volje služiti sv. misu, da u tim trenucima ne pribegnem nekim najjednostavnijim i najkraćim formulama nego da i tada slavim sv. misu kao da je to prva i jedina mom u životu. Pokazao je svojim primjerom, osobito kao papa, kako izvanjska ljepota liturgije, liturgijskog ruha, liturgijskog uređenja nije nešto nebitno i sporedno nego upravo suprotno. To ide skupa s onim najbitnijim, s nutarnjim raspoloženjem duha, na prvo mjesto. Neizmjernu zahvalnost dugujem papi Benediktu i za ljubav prema predajnom obliku Rimske mise. On me naučio da »ono što je prijašnjim naraštajima bilo sveto, to ostaje i za nas sveto i veliko, te se ne može najednom potpuno zabraniti ili čak proglasiti štetnim« (Popratno pismo uz *Summorum pontificum*). »Ne može biti da društvo počne držati zabranjenim ono što je prethodno držalo svojom jezgrom« (*Posljednji razgovori*). Bio je to papa liturgijskog pomirenja, kako je to mudro rekao kardinal **Sarah**. Bio je on onaj pravi domaćin koji iznosi i novo i staro (usp. Mt 13,52) – a to nastojim slijediti u svećeničkom pastoralu i ja uz njegov primjer, a sada i nebeski zagovor.

3) Euharistija i molitva jest srž života duše – I treća stvar koju želim izdvojiti jest ljubav prema euharistiji i molitvi. »Shvaćena u najdubljem smislu, Euharistija je naša zemlja, ona ja naša baština za koju možemo reći: Na divnu zemlju padoše mi konopi, vrlo mi je mila moja baština« (*Iz dubine naših srca*). Vidjeti papu kako kleči pred Presvetim Sakramentom uronjen u molitvu za mene je bilo snažno svjedočanstvo: I veliki papa mora biti malen pred Gospodinom, mora prignuti koljena i tražiti pred Njim snagu, mora utažiti žeđ na izvoru vode žive. Osobito su me dirnule misli o molitvi Časoslova gdje u *Posljednjim razgovorima* piše kako mu je Bog povlačenjem u tišinu darovao mogućnost da još sabranije može moliti i dublje razumijevati pslame razmatrajući ih. Kao svećenika, ove misli potiču me na revnost da molitvu Crkve ne zanemarujem nego ljubim svim srcem kao slatko breme. »Molitva nije samo disanje duše, nego, da se poslužimo jednom slikom, također oaza mira u kojoj se možemo napiti vode koja hrani naš duhovni život i preobražava naš život« (Kateheza 13. 6. 2012.). Bogu sam zahvalan jer sam u primjeru pape Benedikta otkrio važnost ljubavi prema Isusovoj euharistijskoj prisutnosti što mi je pomoglo u trenucima koji nisu bili laki, kad se činilo da Gospodin spava i u trenucima kad je jedina ljudska opcija bila odustati od svega.

Neispunjenom je ostala moja najveća životna želja, a to je osobni susret s ovim velikim preporoditeljem moje duše. Tješi me činjenica da ćemo vječnost pred Božjim licem provesti zajedno, a tada će biti mogućnosti da mu

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Rodio se za sve ljude

ispričam koliko je utjecao na moj duh. Bogu zahvaljujem na duhovnoj povezanosti koja je u našem zemaljskom životu bila tako čudesna. Iako je u početku izgledalo slučajno i nemoguće, svaki sljedeći put mi je potvrđivao da me Gospodin želi ohrabriti po papi u miru kojem sam prepustio odgoj moje duše. Svaki put kad sam imao neku ozbiljniju krizu, bilo koje vrste, dogodio se neki javni istup pape u miru, bilo to neko pismo, kratka izjava ili fotografija. Svaki njegov istup me je tad podsjetio da se vratim onome čemu me je on naučio: ljubavi prema Isusu, liturgiji i euharistijskoj molitvi. To me je dizalo iz mlakosti i vraćalo na pravi kolosijek.

Puno je još toga što bih mogao reći, no postoje stvari koje samo duša razumije i koje ona ne zna iskazati ljudskim jezikom. Činjenica jest da je Bog preko osobe i djela Benedikta XVI. mom duhovnom životu dao temelj i smisao. Gospodinu sam zahvalan što je izabrao njega za duhovnog vodiča moje duše preko kojeg me je više približio sebi. Da nije bilo njega možda danas ne bih bio svećenik, ili bih bio svećenik koji u Isusu vidi samo dobrog čovjeka, liturgijski čini su mu usputni, a vjera u euharistijsku prisutnost bila bi bajka iz prošlih vremena.

Uvjeran sam u svetost ovog Sluge Božjega i znam da mu se već sada mogu preporučiti u zagovor. »Viđenje Boga i čovjeka pape Benedikta XVI. tako je duboko da sam siguran – i nadam se – da će jednoga dana, milošću Božjom, biti kanoniziran i štovan kao veliki svetac, te proglašen naučiteljem Crkve« (kard. Sarah).

Dragi papa Benedikte, euharistijska dušo, hvala ti što si mi pomogao da ostanem čvrsto vezan uz Krista. Pomoz mi sada iz neba da u trenutcima napasti ne pobjegnem od Njega nego da još više prigrlim Njegov križ. Vjerujem da gledaš Lice Onoga kojemu si na zemlji tako vjerno služio. Zagovaraj me pred tim Licem, isprosi mi milost da i ja mogu jednog dana doći u tvoje društvo. Podsjećam te na tvoje riječi koje su meni tako drage: »Molitva ne zna za udaljenosti i odvajanja – nego gdje god bili uvijek nas čini jednim srcem i jednom dušom«.

Vidimo se u Nebu.

Vič. Daniel Katačić

Ubožićno vrijeme svetkovinom Bogojavljenja prisjećamo se kako su mudraci s istoka došli pokloniti se novorođenom Božjem Sinu. Vođeni zvijezdom dolaze u izraelsku zemlju, te im se logično čini mladog kralja potražiti na kraljevskom dvoru. Ipak, prevarili su se. Bog ponovno pokazuje koliko se ljudska razmišljanja razlikuju od njegovih, te da ono što je čovjeku logično i bitno, za Boga tako nije. Ovaj vrlo neobičan događaj otkriva drukčijost Božje logike u odnosu na ljudsku, pokazuje nam da Bog uvijek ima način na koji će ostvariti svoje planove, čovjek ga u tome ne može spriječiti, te već prvih dana svoga života na zemlji otkriva zašto je došao na ovaj svijet.

Spasenje ponuđeno svima

Mudraci traže Isusa na Herodovom dvoru, ne sluteći da se kralj, čiju zvijezdu slijede, rodio u štali. Njihov posjet Herodu ugrozit će Isusov život, bar tako nama izgleda, ali Božje planove ne može nijedan čovjek pokvariti, makar on bio kralj. Herod, uplašen za svoju krunu, kuje plan kako se riješiti djeteta o kojem mudraci govore. On ne želi razumjeti smisao prorokovih riječi, koje mu pismoznanci citiraju, njega zanima samo jedno: da sačuva svoju vlast, pa makar prolio krv nedužne djece. Ljubav prema vlasti snažnija je od pravednosti. Ovozemaljski ciljevi potpuno ga zaslepljuju i čine od njega zločinca. Tako Isus već drugi put od svoga dolaska na svijet proživljava ono o čemu je pisao evanđelist Ivan: »K svojim dođe i njegovi ga ne primiše« (Iv 1,11). Ali Bog pokazuje da ništa i nitko ne može ugroziti ostvarivanje njegovog spasenjskog plana. Samo dane okolnosti otkrivaju loše ljude, no Božja svemoć pobjeđuje svaku ljudsku zloću.

Znakovito je to da se Mesija rađa u Božjem izabranom narodu i već

prvih tjedana biva odbačen i ugrožen, a stranci izdaleka dolaze odati mu počast kao kralju. Bog ovim događajem pokazuje da Isusovim rođenjem započinje jedna nova era. Izabranici nisu više samo oni koji su imali privilegij roditi se kao Izraelci nego su to svi koji su prihvatili njegovog Jedinorođenca. Krist se rađa da bi donio spasenje cijelom svijetu, ali to spasenje ne nameće nego nudi. Spašava se onaj tko ponudu prihvati.

Dar za Boga

Pastiri su se prvi došli pokloniti Isusu donijevši svoje skromne darove. No, u isto vrijeme i mudraci saznaju da se rodio kralj, ugledavši njegovu zvijezdu na nebu. Bog ne skriva rođenje svoga Sina, objavljuje ga i skromnima i uglednicima. Mudraci su predstavnici poganskih naroda, ali i predstavnici viših društvenih staleža. Oni donose Novorođenome bogate darove, daruju ga kao kralja. Bog tako objavljuje da je došao spasiti sve. Staleži kakve društvo poznaje kod njega ne postoje. Oni koji dolaze donose mu darove, svatko prema svojim mogućnostima. No, ti darovi nisu tek materijalne stvari, u njima je srce darovatelja.

Bog se i nama želi očitovati u našem životu. Da bi to učinio, potrebno je da poput mudraca i pastira učinimo korake putem koji vodi do njega. Hodeći tim putem moramo ponijeti i dar. Dar je naše srce koje ga želi primiti, naša vjera kojom u njegove ruke stavljamo sve svoje radosti, tuge i nade. Netko će Boga u svome životu spoznati prije, kao pastiri koji ga nisu morali dugo tražiti, a netko će za njim dugo tragati, poput mudraca koji su veliki put prevalili da bi mu se poklonili. No, Bog neće ostati skriven ni jednom čovjeku koji ga želi pronaći i darovati mu svoje srce.

Škola u Gradini koja to više nije

Generacija 1937./1940.

Ušuškana salašarska idila

Salaši Gradina kraj Sombora školu su dobili 1876. godine. Posljednja generacija izašla je 1996., a nekadašnja škola sada je postala dom kulture

Novu 2023. godinu dio mlađih mještana salaša Gradina dočeka u školi. Ne, nije greška – baš u školi. Samo što ta škola nije više škola već dom kulture. Obnovljen uglavnom novcem Grada Sombora, ali svoj doprinos dali su i Gradinci, koji su se, uostalom, svojim nemirenjem što im je srušen nekadašnji dom kulture i izborili da se stara škola obnovi i postane mjesto za okupljanje Gradinaca svih generacija.

Tako su u povijest otišli i nekadašnji dom kulture građen 60-ih godina prošlog stoljeća, ali i škola građena u drugoj polovinu XIX. stoljeća. S tim što je škola imala više sreće: za razliku od doma nije srušena, samo je obnovljena dobila drugu namjenu.

Umjesto đaka, dom kulture

Salaši Gradina prvu školu dobili su 1876. godine u kući **Dure Pekaovića**. Prva učiteljica bila je **Julijana Tompa**, a nastava je bila na mađarskom jeziku, izuzev vjeronauka i čitanke koji su se držali na bunjevačkom govoru. Tri godine kasnije kupljeno je zemljište i iste te godine, 1879., Katolička crkva izgradila je školsku zgradu. Ta škola je radila više od jednog stoljeća. Na istom mjestu.

Najviše đaka bilo je 1963. godine, kada su dvije učiteljice imale 77 učenika. Crkvi je škola oduzeta poslije Drugog svjetskog rata, a vraćena 2010. godine, ali je Crkva tu školsku zgradu kasnije zamijenila sa zgradom škole na Bezdanskom putu, pa je objekt opet dobila lokalna samouprava. Kao i dom kulture, i zgrada nekadašnje škole nekoliko desetljeća se nije koristila i propadala je iz godine u godinu.

A onda je 2020. godine lokalna vlast odlučila srušiti dom kulture. Jesu mještani Gradine bili svjesni da je nekadašnje mjesto svih događanja u salašima toliko propalo da je jedino rješenje bilo ili temeljita obnova ili rušenje, ali se tako brzom odluci o rušenju nisu nadali, a još više ih je brinulo hoće li usmeno dano obećanje kako će umjesto, za današnje potrebe prevelikog doma kulture, biti obnovljena nekadašnja škola biti i ispunjeno. Ipak, škola je obnovljena i dvije i pol godine od rušenja predana je Gradincima koji su i sami pomogli u uređenju i opremanju novog doma kulture. I tako je 27 godina od izlaska posljednjih učenika počeo novi život škole u kojoj su se školovali generacije Gradinaca. Sve do sredine 90-ih godina prošlog stoljeća, kada je škola zatvorena.

Divni dani

Posljednja generacija učenika u školi u Gradini bila je ona iz 1995./96. godine, njih desetak i učiteljica **Tatjana Kolar**. Bio je to istureni odjel Osnovne škole **Avram Mrazović**, koji je učiteljica Tanja preuzela već s iskustvom rada u salašarskoj školi, gdje su u istoj učionici djeca iz više razreda.

»Bila je to za mene nezaboravna školska godina. Stigla sam u rujnu u prilično oronulu školicu, ali je ona do kraja školske godine obnovljena i uz pomoć roditelja sređena. Sjećam se dva prozora naše učionice, neograđenog školskog dvorišta, izbetoniranog prilaza školi, voćki na ulazu. U školici je bio stan za našu tetu **Maru**, koja je održavala školu i zimi ložila vatru. Imala sam tri razreda i vrtić. Uz nastavu, ložila sam peć, kuhali smo čaj, igrali se, pričali. Neke od mojih đaka viđam, s nekima sam u kontaktu preko društvenih mreža. Divni ljudi danas, divna djeca tada, roditelji suradljivi i topli. Moji **Vukovići** i braća **Zlatko** i **Vladimir**, **Snežana Vuković**, **Dalibor Grtner**, **Vesna Trivunović**, **Goran Pekanović**, **Antun Pekanović**, **Katica** i **Kristina Marković**... Ova djeca i ja nažalost posljednji smo zatvorili vrata škole u lipnju te iste školske godine. Od jeseni škola više nije radila, ja sam se vratila u Žarkovac, a djeca su školovanje nastavila u centralnoj školi u gradu«, kaže učiteljica Tanja.

Godinu provedenu u Gradini sažima u dvije riječi: divni dani.

»Ja sam njih učila čitati, pisati, računati, pjevati, crtati, a oni mene kako se trči kroz kukuruz, kako se loži peć-kica, koja je prečica do Sombora; uz njih sam naučila užinati kruh s pekmezom od šljiva i domaćom kobasicom zajedno, naučila sam razlikovati vrste domaćih si-
reva... Brisala sam prvašićima suze, plela kikice, svirala

im harmoniku, spremala priredbe za roditelje i mještane, s mamama prala prozore... sve s lakoćom u toplini ušuškano naselja. Nije nam smetao ni poljski toalet, ni labor umjesto lavaboa, ni to što su u učionici tri razreda, pa onda prvo prvašiće učim slova, treći razred geografsku kartu, pa onda prozovem trećaka, a prvašić kaže odgovor, sve im je bilo zanimljivo«, prisjeća se Tanja.

Školu i sada već srušeni dom kulture razdvajao je samo travnati teren, pa su u vrijeme obnove škole i dom kulture i teren postali učionice.

»Sjećam se: velika dvorana, stolovi u krug, tri razreda i vrtić, njih devetero i ja jedna. Mir, cvrkut ptica i laste u učionici. A onda molba za malo nogometa. Krave pasu na terenu, a nas desetero pravimo pauzu i igramo nogomet. Kravljе balege na terenu bile su nam prepreke na satovima tjelesnog. Sate smo držali i u hladovini voćnjaka, mahali prolaznicima, dobijali za užinu voće. Cijenili su Gradinci i školu i mene, djecu. Svi su se javljali, stali porazgovarati. Na priredbe je dolazila cijela Gradina. Mi smo odlazili u šetnje, na pecanja, to nam je bila ambijentalna nastava. Ja sam uz tu djecu i njihove roditelje naučila dosta o Bunjevcima, običajima. Za imendane, rođendane, Uskrs i Božić, ako sam pješice išla za Sombor, morala sam na čast, jer su djeca vrebala kad ću proći pored njihovih salaša«, priča Tanja o svojim gradinskim danima.

A njene djece danas, osim u Gradini, ima od Norveške do Crne Gore.

»Danas su to ljudi koji imaju svoje životne puteve i obitelji. Ali znam da sam dobro radila, jer sam s njima i danas u kontaktu. Kada dobiješ od njih poslije toliko godina HVALA, onda znaš da je izbor posla bio pravi, da je to tvoja životna misija. Moja Vesna je tu, moja Katica iz daleka je moja podrška, Gertnerov sin je učenik moje kolegice, Zlatko je svirao u HKUD-u **Vladimir Nazor**, gdje smo kćerka i ja nastupale. Tu su i ostali, dragi i dobri«, završava svoje sjećanje na gradinske đake učiteljica Tanja i na kraju dodaje: »napiši i da sam pješačeći u Gradinu i kroz Gradinu osjetila da i stajsko đubrivo na jutarnjem suncu miriše«.

Z. V.

O prezimenima bačkih Hrvata (XXX.)

Vujković Lamić

Povijest bačkih Hrvata složena je cjelina, koja pored čisto političkih aspekata uključuje i brojne druge, poput sporta. **Ivan Sarić, Đuro Stantić i Andrija Kujundžić Čiča** su možda neka od najčešće spominjanih imena iz povijesti ovdašnjeg sporta. Međutim, mnogo je pojedinaca, koji su, gledano iz perspektive povjesničara sporta, možda ostvarili »manje impresivne rezultate« i rekorde, ali, šire gledano, zadužili svoj rod višestruko. Lik **Ljudevita Vujkovića Lamića** starijeg (1907. – 1972.) bez dvojbe odgovara opisu takvog pojedinca. Ovaj slavni izdanak jedne od najstarijih subotičkih obitelji proslavio se i kao društveni djelatnik, i kao sportaš, i kao književnik. O njemu imamo puno podataka zahvaljujući okolnosti što njegov sin, istraživač subotičkog sporta i filatelije **Ljudevit Vujković Lamić** mlađi, vjerno čuva građu i uspomenu na vrijeme i ljude u kojem je njegov otac stvarao.

Genealogija

Rod **Vujković Lamić** jedan je od najstarijih hrvatskih rodova u Subotici. Javlja se takorekuć od samog početka vođenja evidencije. **Bonaventura (Bono)** je možda najstariji predstavnik roda, koji je u povijesnim izvorima zaveden kao Vujković Lamić. On je kršten 4. VIII. 1723. kao sin **Lovrena** i izvjesne **Petronile**. Dana 5. II. 1742. vjenčao je **Martu** (negdje zapisana kao **Marija**), kći **Nikole Kajića**. Par je ostavio veliki porod.

Predak Ljudevita V. Lamića je sin **Luka**. Kršten je 6. X. 1758., a 17. XI. 1778. vjenčan je s **Evom Tumbasović**. Kumovi na vjenčanju su bili prečasni **Nikola Firanj** (1754. – 1815.) iz Sombora, te **Marko Vojnić**. Njihov sin **Kozma** (r. 1780.) oženio je 1798. **Tereziju Kujundžić**. Dobili su sina **Grgura** (2. III. 1800.), koji je 1816. vjenčao **Katarinu**, kći **Antuna Buljovčića** i **Ane Manić**. Njihov sin **Blaško** je 1842. vjenčao **Tereziju**, kći **Franje Temunovića** i **Julijane Dulić**. Njihov sin **Alojzija** je vjenčao 10. II. 1873. **Janju**, kći **Benedikta Bačlije** i **Terezije Prčić**. Njihov sin **Roko** je rođen 15. VIII. 1887., a 17. VI. 1906. vjenčan s **Klarom**, kćerkom **Andrije Kujundžića** i **Katarine Čović** sa Šebešića. Dana 12. VIII. 1907. rođen je Ljudevit Vujković Lamić stariji. Interesantno je da je njegovo rođenje palo na rođendan njegove matere, koja je došla na svijet 12. VIII. 1888.

Crtime iz obiteljske povijesti

Roko je stradao u Prvom svjetskom ratu na istočnoj fronti. O tome piše između ostaloga **Dražen Prčić** u svom romanu *Advokat*, gdje je glavni junak **Lazar Prčić**, vršnjak i školski prijatelj Ljudevita Vujkovića Lamića.

Ljudevit se priključio početkom 1920-ih katoličkom *Orlu*, organizaciji koja je njegovala sport i duhovni odgoj. S uspjehom je položio maturu u subotičkoj gimnaziji 1927. Studirao je na Pravnom fakultetu u Zagrebu i Subotici. Sudjelovao je u brojnim kulturnim aktivnostima, koje su održavane pod okriljem hrvatskih katoličkih organizacija u Subotici.

Drugi svjetski rat je, poput brojnih hrvatskih intelektualaca, proveo tako što je aktivno podupirao sve rodoljubive aktivnosti. Zbog toga je platio i cijenu. Poslije rata također je sudjelovao u kulturnim i društvenim zbivanjima. Na skupštini Hrvatske kulturne zajednice, održane 10. VI. 1945. u prostorijama *Pučke kasine* izabran je za tajnika spomenute organizacije. Na godišnjoj skupštini Hrvatskog kulturnog društva 15. XII. 1946. izabran je za blagajnika. Bio je jedan od osnivača Hrvatskog kulturnog društva *Bunjevačko kolo*.

Kada je u pitanju njegov sportski život, počeo je kao nogometaš, a završio kao atletičar, te atletski, nogometni i rukometni sudac i atletski i nogometni trener. Dobitnik je brojnih priznanja za svoj sportski rad.

Opširnije o njegovom djelovanju u različitim područjima društvenoga života možete pročitati u knjizi *100 godina od rođenja Ljudevita Vujkovića Lamića – Moce* (1907. – 2007.) čiji je autor njegov sin Ljudevit mlađi.

Majmun plac

Priča o subotičkom trgu koji je nastao usporedno s izgradnjom Gradske kuće i bio nazvan po szent Istvánu započinje u vrijeme s početka 20. stoljeća. Mala prirodna oaza u strogom centru grada, orubljena betonskim stupovima koje povezuju po dvije gvozdene šipke, ubrzo je dobila i svoj nadimak: Majmunski otok ili kraće Majmun plac. Korijen ove izvedenice potječe iz mađarskog jezika (majom-majmun) i činjenice kako se slični toponimi može pronaći u još nekim gradovima nekadašnje Ugarske, kojoj je u to vrijeme Austro-Ugarske monarhije pripadala i Subotica (Szabadka). I tako su tadašnji mladi Subotičani, a i oni stariji koji su se još uvijek osjećali mladima, negdje od 1909. godine počeli sjediti na famoznim šipkama i »korisno gubiti vrijeme«. Sjećam se dobro obiteljske priče iz djetinjstva u kojoj se spominjao moj pradjed **Martin Horvacki** (igrač i osnivač NK Bačke, a kasnije glavni subotički arhivar) o njegovom višegodišnjem sjedenju na Majmun placu. Kada je plac otvoren za javnost, *didi* je bilo 26 godina, a kako kažu znao je sjediti i u svojim ozbiljnijim godinama. Baš kao i mnogi njegovi sugrađani, mlađi ili stariji Subotičani koji su tijekom više od stotinu godina zauzimali svoja mjesta diljem majmunskog otoka. Austro-Ugarsku je smijenilo Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca, pa Kraljevina SHS, Kraljevina Jugoslavija, a nakon Drugog svjetskog rata DFJ, FNRJ, SFRJ i sve do današnjih dana Republika Srbija, ali neovisno o državnom uređenju i nazivu zemlje

kult Majmun placa je, osobito tijekom toplijih mjeseci, suvereno vladao slobodnim trenucima stanovnika najvećeg grada na sjeveru Bačke. I bilo to 1911., 1935., 1959. ili 1981. kada sam i sam počeo »redovnije« sjediti na kulturnim šipkama u središtu rodnoga grada, uvijek je tehnika bila jednaka. Isprva su noge bile podvučene i oslonjene na donju šipku, a kada bi dobrano utrnule i cirkulacija počela prestajati s radom, uslijedilo bi olakšavajuće ispružavanje donjih ekstremiteta u prostor ispred sebe. A što bi, potom, ne baš kulturno rezultiralo tjeranjem drugih da iste te noge preskaču ili zaobilaze u svom prolasku. No, to su svi radili i nitko to nije smatrao neumjesnim, jer to je bilo normalno za *Majmun*. Kome se to nije svidjelo zaobilazio bi ga u šetnji gradom. I tako se danima, mjesecima, godinama i desetljećima sjedilo na potezu od *Triglava* do najstarije gradske slastičarne *Pelivan* ili na šipkama nasuprot same Gradske kuće, te u samom srcu Majmunskog otoka, gdje sam skupa sa svojim društvom najviše volio sjediti. Naravno, uz gluvarenje i priču su se, u moje vrijeme osamdesetih godina prošloga stoljeća, najčešće jele kokice ili grickale sjemenke suncokreta i bundeve (crne i žute špice). Na *Majmunu* smo se dogovarali za gotovo sve aktivnosti naših mladih života, temeljito planirajući zabavu i provode, dogovarajući prve randese, odlaske u kino ili disko klub... I bilo je lijepo.

D. P.

Uprizorenje Isusova rođenja

Predstava je odigrana u sotskoj župnoj dvorani *Kata* u srijedu, 28. prosinca. Sudjelovali su učenici od prvog do osmog razreda koji pohađaju katolički vjeronauk u školi. Kroz prvih nekoliko činova predstavljani su anđeli i pastiri koji se raduju rođenju Isusa Krista, a na završetku Isusu se raduju i djeca, koja mu donose darove.

Nositelji predstave bili su učenici viših razreda, njih osam, koji su tumačili više likova, te je sve bilo dinamično, i za glumce i za publiku.

Za ovu tridesetominutnu predstavu djeca su se sa svojom vjeroučiteljicom **Anom Hodak** pripremala mjesec dana. Osim uvježbavanja teksta, sudjelovali su i u pronalaženju kostima i izradi rekvizita, tako su osim glumačkog, pokazali i druge talente. Veliki broj župljana došao je pogledati predstavu, te su velikim aplauzom nagradili male glumce.

Nakon predstave upriličena je podjela paketića. Paketiće su, kao i svake godine, napravili mladi iz župa šidske općine koji se okupljaju petkom na susretima u Sotu. Slatkiši su dar župljana svih župa kojima upravlja preč. **Nikica Bošnjaković**. On svake godine za svoj imendan na sv. Nikolu organizira druženje na koje vjernici donose svoj prilog za božićne paketiće.

Zimski oratorij 2023.

Užupi sv. Roka u Subotici u tijeku je Zimski oratorij. U oratoriju, koji traje do sutra (subota, 7. siječnja), sudjeluju djeca od prvog do osmog razreda, podijeljena u mlađu (od 1. do 4.) i stariju skupinu (od 5. do 8. razreda).

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, virangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Miro, 0036-30-288-93-33.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Izdaje se jednosoban stan na Prozički u Subotici (42 kv, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem kuću za odmor, 40 m² na placu od 500 m², na Hvaru, s dvije sobe, kuhinjom i kupatilom, s namještajem. Kuća je 13 km od Sućuraja, 100 km od glavnog puta. Do mora je 1 km ili 2,2 km. Cijena 45.000 eura. Tel.: 062 205973.

Prodaje se trobrazdni plug (14 cola) obrtač *regent* fiksno s predplužnjacima i 2 crtala i 2 kotača u radnom stanju (2.200 eura). Telefon: 064-228-11-00.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

U Đurđinu u tijeku podjela kanti za kućni otpad

Javno komunalno poduzeće *Čistoća i zelenilo* počelo je u Đurđinu s podjelom tipskih kanti za odvoženje kućnog otpada. Podjela, isporukom na kućnu adresu, obavljat će se do 13. siječnja, radnim danima od 9 do 14 sati.

Iz ovog poduzeća pozivaju građane da u navedenom vremenskom periodu budu prisutni na adresama radi lakše i brže podjele kanti, uz napomenu za one koji ne budu u trenutku dostave kući, da će kantu moći preuzeti u prostorijama MZ *Đurđin* (Ulica Borisa Kidriča 9, tel. 024/47-68-050), radnim danima u navedenom periodu, od 14 do 18 sati, uz prikaz osobnog dokumenta.

»Za izvršenu uslugu, počevši od 1. veljače, korisnicima usluga ćemo izdavati račun u skladu s važećom Odlukom o cijenama usluga upravljanja komunalnim otpadom – usluga sakupljanja, odvoženja i deponiranja otpada. Također, od veljače će dinamika odvoženja otpada biti četiri puta mjesečno, a do tada će se odvoženje obavljati po ustaljenom režimu putem tipske žute vreće«, priopćili su iz *Čistoće*.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji

VAŽI DO 10. 1. 2023.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTi te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sati i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Restart putovanja

Novi krug oko Sunca

Prije mi nije bilo jasno kako neki ljudi paralelno čitaju dvije ili više knjiga. Ne mislim na studentske dane, kada učite neki predmet iz nekoliko knjiga ili paralelno čitate neku poeziju ili prozu. Mislim, na primjer, na čitanje dva romana, ili nekoliko odabranih naslova, za odmor, rast, razmišljanje. Smatram da se svim knjigama ne možete podjednako posvetiti, i nijednu nisam započinjala dok prvu ne završim. Onda se to promijenilo. Trenutno čitam najmanje tri knjige. Ali s ostalim stvarima neću započeti ništa drugo, koliko god nestrpljiva bila, sve dok ne završim ono što sam započela.

Isto je i s godinama. Završavaju se po kalendaru, ali ja volim imati prijelaz, reprezentaciju u glavi. Kao retrospektiva. Kao što npr. radijske postaje prave top liste najslušanijih pjesama, tako i ja s godinom. Gdje sam bila, što sam radila, gdje sam putovala....

Priroda i društvo u godini

Čini mi se da sve manje putujem. Nisam ni blizu onih godina kada smo gotovo svaki vikend koristili za odlazak u planinu, pronaći neki komadić prirode i njime ispuniti dva slobodna dana. Čak sam utanjila i s odlascima u šumu. Došlo je neko takvo vrijeme.

No, sad kad se sjetim prethodne godine, nije bilo loše. Otkrila sam Divčibare, posjetila Mljet, vratila se na plažu gdje sam naučila plivati i ispunila veliku želju da jedrim. Otkrila kako je to biti na planini sa snijegom. U Mohaču upoznala *buše* i s njima tjerala zimu. Maštala sam o Kozici i obrnutom vodopadu. Posjetila sam Poljsku s prijateljem, ali za malo. Naučila što je API turizam i uplovila u čarobni svijet pčela. Upoznala ljude koji su u najmanju ruku svemirci, kako sam ih i nazvala u jednoj kolumni. Malo li je?

Ne treba zaboraviti da mi je prethodna godina donijela i upoznavanje s fantastičnim svijetom gljiva. Osjećaj kada iz šume izađete s vrećom punom gljiva je zaista poseban. Očekujem da će se to nastaviti i ove godine,

a posebno se veselim pronalasku prekrasne muharice, poznatije kao *Amanita Muscaria*, poznate crvene gljive s bijelim čupercima. Popis gljiva koje želim upoznati je dugačak, ali ne želim srljati u ovu avanturu jer pogreške i neznanje mogu imati posljedice.

Nadalje, ne mogu a da ne naglasim da sam u protekloj godini puno pažnje i uzbuđenja, ali i dobar dio svog slobodnog vremena, posvetila avanturama na SUP dasci. Zajedno smo otkrili mnoge prekrasne krajolike. Posebno bih izdvojila dva veslačka događaja: avanturu dugu 22 kilometra kroz čarobni kanal DTD, kroz šume Gornjeg Podunavlja i veslački dio Jadrana oko Novog Vinodolskog. Ne želim zaboraviti osvajanje Paličkog jezera koje nas je odvelo na fotografije magazina *Politika*, ali ni čarobna jutra na vodi Bajskog kanala. Ima još svašta za osvojiti, ali bit će zadovoljna nastavi li se istim tempom. A bilo bi super da si uspijem nabaviti dasku, pa da mogu nesmetano osvajati.

Zapravo sam zahvalna na prilici da pišem ovu kolumnu, jer je sjajan podsjetnik na ono što sam radila i gdje sam bila.

Novi krugovi

I na kraju, ono što me veseli je da su se počele nizati nove želje i destinacije. Voljela bih se ove godine vratiti pedaliranju i završiti zanimljivu turu. Ovom popisu planova dodala bih i Portugal, ali obavezno u razdoblju velikih valova. Neki dio Jadrana, naravno i na kraju dvije planine: Durmitor i Prokletije. Nadam se da ćemo zajedno uživati u ovim pričama i da će ova godina biti čarobna.

Nastavit ćemo se kretati oko Sunca zajedno sa Zemljom brzinom od oko 30 km/s, Mjesec će se okretati oko Zemlje brzinom od 1,02 km/s i sve će biti kao prije. To je nešto što ne možemo promijeniti. Na mnoge druge stvari možemo utjecati.

Gorana Koporan

Prelaskom posljednje prosinačke noći u prvi dan siječnja 2023. započela je nova kalendarska godina koja donosi brojna sportska natjecanja i susrete najboljih sportaša Europe i svijeta. Evo, u kraćim crtama, nekih najvažnijih događanja na kojima sudjeluju predstavnici hrvatskog sporta kako biste se na vrijeme mogli pripremiti:

SIJEČANJ

4. – 5. Tradicionalno, početak godine i prvi tjedan prvoga mjeseca rezerviran je za utrke *Snježne kraljice* iz programa Svjetskog skijaškog, koje se voze na Sljemenu pokraj Zagreba.

12. – 29. Švedska i Poljska su domaćini Svjetskog prvenstva u rukometu za muškarce. Pomlađena reprezentacija Hrvatske nada se povratku u sami vrh sporta koji je donio pregršt medalja i sretnih trenutaka za sve navijače popularnih *kauboj*a.

16. – 29. Prvi Grand Slam sezone igrat će se u Australiji, a na terenima Melbourne Parka nastupit će najbolji hrvatski tenisači i tenisačice: **Marin Čilić**, **Borna Ćorić**, **Mate Pavić**, **Nikola Mektić**, **Ivan Dodig**, **Petra Martić** i **Dona Vekić**.

18. Nastavlja se natjecanje u 1. HNL prvim susretom tzv. proljetnog dijela u kojemu se sastaju *Gorica* – *Varaždin*.

VELJAČA

1. – 11. Maroko je domaćin završnice Svjetskog klupskog prvenstva u nogometu na kojemu će najbolji hrvatski nogometaši i kapetan treće reprezentacije svijeta **Luka Modrić** igrati u majici prvaka Europe – *Real Madrida*.

3. – 5. Igraju se kvalifikacije za Davisov kup 2023, a ždrijebom je odlučeno da će Hrvatska biti domaćin Austriji.

6. – 19. Svjetsko prvenstvo u alpskom skijanju bit će održano u Courchevelu i Meribelu (Francuska), a boje hrvatske branit će njeni najbolji skijaši (**Filip Zubčić**, **Istok Rodeš**, **Matej Vidović**, **Samuel Kolega**) i skijašice (**Leona Popović**, **Zrinka Ljutić**)

14. – 15. Osmina finala nogometne Lige prvaka (prvi susreti)

16. Šesnaestina finala Lige Europe i Konferencijske lige (prvi susreti)

23. Kvalifikacije za EP u košarci: Švicarska – Hrvatska

25. Najveći hrvatski nogometni derbi: *Dinamo* – *Hajduk*

26. Kvalifikacije za EP u košarci: Hrvatska – Austrija

OŽUJAK

2. – 5. Europsko dvoransko prvenstvo u atletici (Istanbul)

6. – 19. ATP Masters tenis serija Indian Wells (SAD)

7. – 8. Uzvratni susreti osmine finala nogometne Lige prvaka

9. Osmina finala Lige Europe i Konferencijske lige

20. 3 – 2. 4. ATP Masters tenis serija Miami (SAD)

25. Kvalifikacije za EP u nogometu: Hrvatska – Wales

28. Kvalifikacije za EP u nogometu: Turska – Hrvatska

TRAVANJ

10. – 17. ATP Masters serija 1000 Monte Carlo (FRA)

11. – 12. Četvrtfinale nogometne Lige prvaka

13. Četvrtfinale Lige Europe i Konferencijske lige

24. 4 – 7. 5. ATP Masters tenis serija Madrid (ŠPA)

29. Najveći hrvatski nogometni derbi: *Hajduk* – *Dinamo*

SVIBANJ

8. – 15. ATP Masters tenis serija 1000 Rim (ITA)

9. – 10. Polufinale nogometne Lige prvaka

11. Polufinale Lige Europe i Konferencijske lige

16. – 17. Polufinale nogometne Lige prvaka (uzvrat)

18. Polufinale Lige Europe i Konferencijske lige (uzvrat)

26. – 28. Posljednje kolo 1. HNL

29. 5 – 11. 6. Drugi Grand Slam sezone igrat će se na terenima Roland Garrosa u Parizu (FRA)

31. Finale Lige Europe u Budimpešti

LIPANJ

7. Finale Konferencijske lige u Pragu

10. Finale nogometne Lige prvaka u Istanbulu

14. – 15. Polufinalni susreti Lige nacija u nogometu

15. – 25. Europsko prvenstvo za žene igrat će se u Sloveniji i Izraelu

18. Finale Lige nacija i susret za treće mjesto

SRPANJ

- 3. – 16. Treći Grand Slam sezone igrat će se u Wimbledonu
- 14. – 30. Hrvatski vaterpolisti nastupit će na Svjetskom prvenstvu u vaterpolu u Japanu
- 25. – 26. Nogometna Liga prvaka, 2. pretkolo

KOLOVOZ

- 7. – 13. ATP Masters tenis serija 1000 – Toronto
- 14. – 20. ATP Masters tenis serija 1000 – Cincinnati
- 16. Europski superkup u nogometu
- 19. – 27. Svjetsko prvenstvo u atletici bit će održano u Budimpešti
- 28. – 4. 9. Četvrti Grand Slam sezone igrat će se na terenima US Opena u New Yorku
- 28. – 16. 9. Svjetsko prvenstvo u odbojci za muškarce bit će održano u Rusiji

RUJAN

- 1. – 17. Svjetsko prvenstvo u košarci za muškarce igrat će se pod zajedničkom organizacijom Filipina, Japana i Indonezije
- 8. Kvalifikacije za EP u nogometu: Hrvatska – Latvija
- 11. Kvalifikacije za EP u nogometu: Armenija – Hrvatska

- 12. – 17. Davisov kup, natjecanje po skupinama
- 19. – 20. Nogometna Liga prvaka 1. kolo natjecanja po skupinama
- 21. Liga Europe i Konferencijska liga 1. kolo natjecanja po skupinama

LISTOPAD

- 2. – 9. ATP Masters tenis serija 1000 – Shanghai
- 12. Kvalifikacije za EP u nogometu: Hrvatska – Turska
- 15. Kvalifikacije za EP u nogometu: Wales – Hrvatska
- 30. – 5. 10. ATP Masters tenis serija 1000 – Pariz

STUDENI

- 13. – 19. ATP Finals – Torino
- 18. Kvalifikacije za EP u nogometu: Latvija – Hrvatska
- 20. – 23. Davisov kup, završnica
- 21. Kvalifikacije za EP u nogometu: Hrvatska – Armenija

PROSINAC

- 26. Engleska Premier liga – Boxing Day
- 31. Reli Dakar, start

Priredio: D. P.

POGLED S TRIBINA**90.480**

Brojač navijača koji su zaključno s prošlom 2022. godinom uplatili članarinu i postali registrirani članovi HNK *Hajduk* iz Splita zastao je na nevjerojatnoj brojci: 90.480. U pitanju je apsolutni rekord kada su u pitanju klubovi iz regije, a brojka je jednako impresivna u usporedbi s najvećim klubovima Europe i svijeta uzimajući u obzir veličinu zemalja i brojnost stanovnika. Besmrtni trener i jedan od najvećih stratega *Hajduka*, legendarni **Ante Mladinić Biće** svojevremeno je motivirajući svoje nogometaše izrekao nezaboravne riječi: »Nemoguće, to je naš cilj«.

Današnje rukovodstvo *bilih* s ponosom izgovara iste riječi i vjeruje kako će brojka od 100.000 registriranih navijača uskoro biti dostignuta i premašena. Jer, postignuti rezultat u broju izdanih članskih iskaznica govori više od svih riječi i svojevrsna je obveza i imperativ u ispunjenju najveće želje svih poklonika *majstora s mora* – osvajanja naslova prvaka Hrvatske. Već smo pisali na ovim stranama o brojnosti *Hajdukove* navijačke populacije koja iz godine u godinu obara rekorde u gledanosti svoga najdražeg kluba, feno-

menu koji je već prepoznat diljem svjetskog nogometnog globusa. Nedavno je tijekom božićne rasprodaje u potpunosti opustošena prodavaonica klupskih rekvizita i suvenira, a hajdučka majica *bila* ili *zlatna* postali su kulturni odjevni predmet ne samo na Poljudu nego i na ostalim stadionima u Hrvatskoj.

U duhu ostvarivanja zacrtanog glavnog cilja, koji je navijačima u tzv. planu za budućnost *Hajduka* predstavio predsjednik **Lukša Jakobišić** posljednjeg dana prošle 2022. godine, na čelo struke postavljen je **Ivan Leko**, trofejni trener s bogatom međunarodnom reputacijom (Belgija, Kina). Usporedo s trenerskim pojačanjem, klub je i značajno financijski ojačan prodajom dva svoja velika mlada talenta (**Ljubičić** – LASK i **Biuk** – FC Los Angeles) plus gotovo 1.000.000 eura od uplaćenih članarina. Postavljeni su solidni temelji za željno iščekivanu budućnost u kojoj bi svi navijači i simpatizeri *Hajduka* konačno mogli dočekati i proslaviti osvajanje šampionskog naslova. Pored izuzetno jakog i nadasve rezultatski uspješnog (u 1. HNL i Europi)

Dinama, to je bila gotovo nemoguća misija svih proteklih godina, a sada se s pravom može očekivati ostvarenje već spomenutih velikih riječi: »Nemoguće, to je naš cilj«!

Uz 100.000 registriranih navijača to se mora i dogoditi!

D. P.

Narodne poslovice

- * Ako želiš mir – budi u miru.
- * Blaženije je davati nego primati.
- * Drugima praštaj sve, sebi ništa.

Vicevi, šale...

Prsnula me je slanina iz tiganja. Zašto nas uvijek povrijede oni koje najviše volimo?

Mašem konobaru već pola sata...

– Želite naručiti?

– Ne, nego idem na put pa da se pozdravimo k'o ljudi!

Mudrolije

- * Sve je komplicirano kada nećeš. I sve je jednostavno kada hoćeš.
- * I brod je siguran u luci, ali nije izgrađen da bi bio u luci.
- * Ako nemaš ono što voliš, voli ono što imaš.

Vremeplov – iz naše arhive

KPZH Šokadija
Dovedeni, zatečeni i naši, 2014.

Snig

Ferije zimi na salašu je bio iščekivan događaj u davno proujalim godinama. Posli Nove godine dida je skocko s bačom i nanom da će doć u varoš rad nas dice pa nas unučad pokupit po varoši. Vako je bilo: upregu dida u sonca ždripa i kobilu što je imo pa namećo kukuružnje na sonca, na to majka prostrla krpore ivove, pa zagnila didu u opakliju od šest pola. Došo dida tu kad se već sunce zdravo podiglo. Mater spremila bućur, opravila me da ne bude zime. Ti godina napado je zdravo velik snig. Konji su upadali u snig, dida im zavezo repove da nas ne švičkaju njima. Dok smo išli, sve je zviždio vitar. Po varoši pokupio dida unučad svu, ponda laganim kasom deko na salaš. Dok smo išli taka je bila graja, a dida nikad radosniji. Došli do žitnica, dida puštio konje pa gleda da se ne izvemo jel vagaša je bilo zadosta. Svi zavučeni pod opaklijom od šest pola, svega je bilo pod tom opaklijom da ne kažem i suza. Kad smo bili zdravo hrđavi, dida stao pa veli ko nije dobar – pišće. Oma je sve došlo na msto svoje. Stigli na salaš, majka nas uvela u čistu sobu, koju je zagrijala. Ložila je više snopova kukuružnje nego obično. Tu dida prostro slame, mi se dica prikošedivamo... Sibra, sve se digo pra. Majka ne da napolje, mi cupkamo u mistu dok se ne osušimo. Zagnili se dobro, pa šibaj kod šenflika na obalu pa poneli nejlonski džakova, sidnemo na nji i kociljamo se. Pravili smo sneška bilića, dida nam pomogo. Dono lopatu, velikog smo opravili nazadivali od stari puca, šargaripu ugrurali za nos, a niku staru kastronu metnili na glavu. Radosti nije bio kraj, korčuljali se u dolu na ledu, pa s grede se spuštali. Došo dida, veli: »Dosta, sad unutra u salaš«. Samo je jedared kazo. Probaj da ne poslušas, oma bi dobio šubarom po turu. Majka skuvala čaja zaprženim šećerom. Ispekla lepanje pa namazala mašćom, nasickala crnog luka, pa posolila i opaprila crvenom paprikom. Tako idemo sve mljaskamo. Nji dvoje su toliko bili radosni, sva unučad na salašu. Majka podvikne: »Dida, nemoj povlačit od te rakije zavrati na prosiku, neg idi ložit u peć u malu kuću da kuvam večeru«. »Majko šta će bit za večeru, barat file?«, jel to nije obično kuvala za večeru a sad ne mari. Kad smo ili, opet se zagnemo pa ćemo pomoć didi namirivat josag. Pritom, otelila se krava, bilo jaganjaca, kobila je ždribna pa je svaki dan dida iščekivo. Zato je lagano deko dok smo išli iz varoši. Imo je i mali prasica, pa kad smo ušli kod nji dida kaže: »Sad ovako uradite – pljunite i kažite 'gadni jedni'«. »Zašto, dida? Vite kako su smišni.« »To se kaže da i ne ureknete.« Tako smo namirili sav josag, a već se i smračilo. Ušli u salaš, dida je puštio vaške i namećo u ambetušu na vrataca kukuružnje da ne ide ladnoća spolja. Dida nas gleda, pa veli: »Sad ću vas naučit jednu staru sigru kako smo se mi sigrali sigru šickanje«. Šickanje se sigra na zemlji jel na astalu. Sibra se sa zrnevljima kuruza. Svaki od sigrača dobije jednak broj zrnevlja kuruza, po tri zrna. Meće se po tri zrna kuruza, koliko sigrača ima, na toliko misti se metne po tri zrna. Tako se naprave kućice po tri zrna. Jedan od ti igrača zažmuri kako se pogodi koji će šickat. Prvi triba da povuče tri zrna zatvori oči, ako nije dobro povuče opet, kaže se »šic«, a ne zna ko je kazo, više ne mož vuć zrnevlja. Tako redom svi povlače i ko uspije da ima najviše zrna kuruza taj je pobednik. Zgotovila majka večeru, tako smo ili slatko da sve puca a nji dvoje glede u nas tako uprckane od sriće i radosti. Bilo kadgod, danas side glave te adete asniramo.

Rič po rič

Triba priživit

Piše: Željko Šeremešić

Prošo Božić, sveci, došla Nova godina pa došle baka Janja i druge. Ulazim u sobu. Sade već znam, kad baka Janja razveziva, skida maramu pa ju opet meće i poveziva da j' onda odviše bisna. Završava povezivanje, niko ne smije ni pisnit, pa počinje: »Jel nama ni dosta rata na televizije«. Študiram, šta j' sade namislila kazat. Kaki je opet rat počeo, jel di bio za 'vi dana otkade nisu bile kod nas. Nastavlja: »Žene drage, Marne pametno dite naše, pa prid Božić na onom sokočalu su mal-mal, divanili da ne triba dicma dat novaca da kupuju ona čudesa što se zovu petarde. Kako j' to odviše opasno, kako tu možu nastradat i oni što bacu a i oni što su blizu. I šta mislite. Pa vala ste čuli? Danima gruva po selu. Taman zadrmljem kad ono izdaleka 'gru', pa tako redom. Onda naš kera počne lajat, pa svi komšijski redom. Silom sam ja to priživila. Evo još i danaske sanjam pucnjavu, ko da sam u kobojskom filmu. Pitam u kuće šta j' to, a oni mi kažu dica bacu te petarde. Vidim, divani se jedno a radi drugo«. Ni redovno zi završila, a strina Evča pruža jezik. I baš potrefila, po politički što b' rekli: »To se zove, kako mi kažemo, demokratija. Sve j' to država propisala. Ko? Kako? Kade? Sve u sitna criva. I eto sade nam ni to ne valja, svemu zabavljamo«. Baka Manda ka j' skočila stolac se izvrnio što j' sidila, mal ni astal privrnila. Ka j' oplela: »Kaka demokratija, Evča, kako propisivanje. Da sam ja tebe vidila na doček kod nas. U komšiluku došla dica dočekat Novu godinu. Ovi matori, moram reć lude, svrnite ošli digod pa im ostavili kuću. Cilu noć grovalo, ko da j' rat. Do ujutru se ni moglo trenit. A ujutru ka' sam izašla u dvor nigdi nikog, kerovi robili ogradu u stražnjem dvoru pa pobigli. Jedan se ni dan-danaske ni vratio. Živina se po tuđi bostaneva šeće. Al što to u našem se bostanu paradiro naši prašci iz kočaka i debelo svinče. I oni provaljili pa pobigli. Al ima i gorje, jedno prase crklo. Kaže veterinar Marko da j' to od štesa. Od stra. Ta šta da imamo male dice pa da j' ne do bog koje pofalilo. Bome svi divanu tribalo priživit onu koronu pa sad skupoću kad ono triba priživit i ove naše svece i dočeke«. Strina Evča obisila brunde, spuščala kljun, ni da pisne. Baka Marica se naoštrila: »Nekate se smijati, ka' j' to počelo iz daleka grivat naše se mačke poredale prid vrata, pa još i kera. I šta 'š, puščemo je u sobu. Pa još tu. u veliku, di smo svi. Posmiščali se oni pored kaljave i čutu, ne mrdnu. Taman na astal izneli jilo i kolače kogod je bacio tu bombu, petardu, ispod pendžera. Ta više ti petardi. Ka' su mačke i kera počeli trčati po sobe. Bižu, skaču po otomanima, stolcevima, astalu. Porušili flaše, čaše. Poizvrnjivali jila. Ona flaša što se u po noći otvara se razbila. Da nismo otvorili vrata i da nisu pobigli tamo otkal su došli i danas bi vala trčali po sobe. Vidim baka Baka Tonka bilo gleda pa će: »Eto, ja čeljadi, ništa nisam čula. Znate da sam ja gluva. A i sve sam prispavala«. Na tu nevolju svi se počeli smijati. Gledi baka Janja u mene, pa će: »Ajd, gukni«. »Pa, vite, da bi priživili, jel lipo živili, dosta bit sam gluv, ako triba i ćorav, ne bunit se pa još i zaboravljat. Pa sve mož priživit«, mudro ću. Raširila ruke baka Janja, stegla mi i u čelo poljubila.

U NEKOLIKO SLIKA

Božićni vašar u Surčinu

Poderane gaće

U današnjem *KuHaRu tradicijskih jela* donosimo vam recept neobičnog naziva: *poderane gaće*, kako u Sonti zovu slasticu od pečenog tijesta, koja nalikuje listićima koji su isto tako jedno od starih bačkih jela.

Za naš *KuHaR* pripremila ih je **Spomenka Kuruc**, koja je *poderane gaće* naučila praviti od svoje bake.

»Nekada je to bila slastica koja se pravila za poklade i Uskrs, a ja danas *poderane gaće* pravim i češće, po želji mojih unuka. Brzo se napravi, ali brzo se i pojede«, priča Spomenka.

Kaže, kao i druga starinska slana ili slatka jela, i *poderane gaće* prave se od onoga što je bilo u kući.

»U sjećanju su mi *poderane gaće* koje je pravila baka

koja je živjela na salašu. Imala je i kravu i koristila je domaće vrhnje, danas dobro dođe ono iz dućana«, kaže Spomenka.

U Sonti se nekada živjelo siromašno, a radilo teško, pa je i prehrana morala biti takva da se izdrže svi poslovi, te se u pripremi jela obilato koristila mast.

»Brašna je jedino bilo dovoljno, jer su naši stari radili na ris, na deveti ili deseti dio, već ovisi od pogodbe s gazdom. Meso je bilo onoliko koliko se othranilo. Nije tada bilo ni načina da se meso sačuva, pa se koristilo čuvanje u masti kako bi duže potrajalo. A meso se nije tako često jelo, već najviše tijesto, s dosta masnoće«, kaže **Mato Zec**.

Sastojci:

brašno
sol
šećer
3 žumanjka
3 jušne žlice vrhnja

Priprema:

U posudu s brašnom dodaju se žumanjci, vrhnje, malo soli i šećer. Točne mjere za brašno nema već se brašno dodaje koliko može pokupiti jaja i vrhnja. Mijesi se dok se tijesto ne umijesi toliko da se ne lijepi za ruke.

Umiješeno tijesto se razvalja tanko, debljine kao kada se prave rezanci. Nareže se na trokutove, razreže po sredini, jedan kraj se provuče kroz razrezanu sredinu. U dubljoj posudi ugrije se dosta masti i na vreloj masti

se prži tijesto s obje strane kako bi dobilo lijepu rumenu boju. Nekada se nije radilo tako, ali danas se pečeno tijesto stavlja na ubruse kako bi se upila masnoća. Na kraju se posipa šećerom u prahu.

KuHaR tradicijskih jela pripremamo uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 1300 dinara

☐ 1 godina = 2600 dinara

* INOZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 75 eura

☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____

Ulica i broj: _____

Mjesto i zemlja: _____

Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

* Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje

* Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22

VOJVOĐANSKA BANKA

AD MS FIL. SUBOTICA

IBAN: RS35325960160000218862

NIU Hrvatska riječ,

Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:

NIU »Hrvatska riječ«,

Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

Uplatu izvršiti na broj žiro računa
325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
Hvala na razumijevanju.

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

ILI-ILI

Priključenje **BESPLATNO**

- + Birate između:
  - 6 meseci po 1 dinar ili
  - 12 meseci sa 50% popusta

Astra
Telekom

011 44 22 009

Katoličko društvo „Ivan Antunović“
u okviru manifestacije

DANI BISKUPA IVANA ANTUNOVIĆA 2023.

poziva na sljedeća događanja:

08.01.
nedjelja
18 sati

katedrala-bazilika svete Terezije Avilske
u Subotici

SVEČANA SVETA MISA
ZA BISKUPA IVANA ANTUNOVIĆA

13.01.
petak
15 sati

park između katedrale
i sjemeništa u Subotici

**POLAGANJE
VIJENACA**

NA SPOMENIK BISKUPA
IVANA ANTUNOVIĆA

19.01.
četvrtak
19 sati

Pastoralni centar Augustinianum
(Trg sv. Terezije 3, Subotica)

XXXI. „RAZGOVOR“

TEMA:

Angažman vjernika laika
u mjesnoj Crkvi

SUDJELUJU:

vlač. dr. Ilica Ivanković Radak

vlač. Dražen Skenderović

vlač. Vinko Cvijin

Ljubica Stipančević

